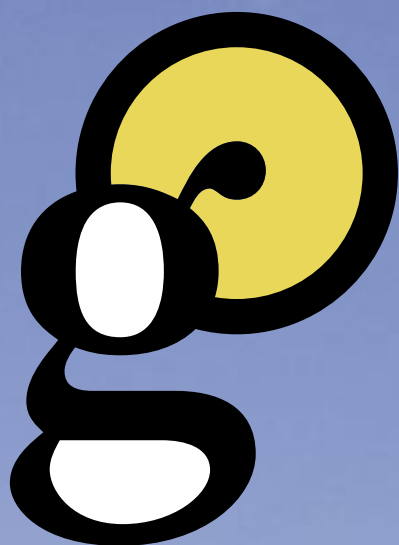

GEOGRAFSKI OBZORNIK

LETO 2007 LETNIK 54 ŠTEVILKA 1

Nemirni Balkan
Slovenija v Jugovzhodni Evropi
Gospodarska vlaganja
na območje nekdanje Jugoslavije

(Ne)mirni Balkan

Moje prve izkušnje z Balkanom so vezane na ure zemljepisa: Balkanski polotok, gorovje Balkan, Jugoslavija je balkanska država. V drugi polovici osnovne šole smo spoznavali srbsko-hrvatski jezik, ob državnem prazniku je odmevala obvezna pesem (Od Vardarja pa do Triglava, od Džerdapa pa do Jadrana, ...). Šolska sfera se je prepletala z družinskimi izleti, počitnicami in občasnimi stiki s sorodniki, ki jih je služba v železniški upravi zanesla v jedro Balkana. V vsakdanjem življenju so nas spremljale blagovne znamke: Saponia, Astibo, Zastava, Obodin itd. Pa tudi živ, živahen, jednat in sočen humor. To je bilo tudi tržišče slovenskih izdelkov, ki so jih visoko cenili. Pojavljali so se prvi doseljenci iz bivših republik na slovenskem podežlju. **Sobivanje.**

Srednja šola je tovrstne stike (medijske, demografske, osebne ipd.) širila in bogatila. Višek je bila "maturantska" ekskurzija po Jugoslaviji, ki sem je bila deležna kot ena zadnjih generacij. Po tradicionalnih desetih dneh Balkana, njegovih izjemnostih, zanimivostih in raznolikostih smo se daljnega leta 1988 generacijsko spraševali, kaj nas pravzaprav "drži skupaj"? Podobe iz večnacionalnih predelov Bosne so se globoko zasidrale v mojih mislih ... Ob prihodu v vas smo se najprej srečali z markantnim drevesom ali stavbo, na katerem so nas pozdravile barve balkanske trobojnice: črna (rimskokatoliška), vijolična (pravoslavna) in zelena (muslimanska). Delovale so umirjeno, harmonično, usklajeno ... čeprav je šlo za obvestila o umrlih. Tedaj smo tako čutili multietničnost. Naša pot nas je vodila čez Rožaje, kjer smo na lastni koži že začutili etnična neskladja in iskrice. **Trenje.**

Na fakulteti so bile izkušnje z Balkanom poglobljene, saj je bil zlasti študij zgodovine usmerjen v ta predel, aktualno problematiko in podobo je dopolnjeval predmet iz regionalne geografije. In tako se je ob študiju Balkan še bolj izkristaliziral kot sod smodnika, testno območje velesil, tektonska prelomnica itd. Nekje na polovici študija je počilo: **vojna na Balkanu!** Razpad nekdanje države, beda, revščina, teror, ubijanja, maščevanje. Po pravilu grških tragedij naj bi sledila katarza, *Deus ex machina* je tukaj zatajil. Nekateri bi (enostavno) rekli: pač, Balkan!

Lansko spomlad me je pot ponovno zanesla na Balkan - tokrat v zahodno Makedonijo. Pokrajina je očarljiva, a močno spremenjena - logično, saj smo v 21. stoletju. Demografski premiki so vidni vsepovsod, na podežlju odseva gospodarska nemoč. Nasprotja in neskladja so očitna. Izginile so cele generacije mladih (moji vrstniki!), ki zdaj živijo v tujini, se (poredko) vračajo domov in kujejo nove poslovne poti. Koliko travm, solza, življenj je bilo potrebnih, da se je potrdilo, da je **Balkan spet nemiren**. Koliko generacij bo potrebnih, da bo **Balkan spet miren?**

Bralci z več izkušnjami boste verjetno imeli še precej več zgodb (povezanih z dubrovniško odprtostjo, črnogorskim tempom, srbsko nonšalanco, makedonsko prijaznostjo, kosovsko dvojnostjo, sarajevskim koloritom), prepletenih s stereotipi in osebnimi izkušnjami. Tokratna zadnja številka Geografskega obzornika v sedanjih zasedbi uredniškega odbora se z različnih vidikov posveča tej vedno aktualni temi. Spoštovane bralke in bralci, hvala Vam za Vašo predanost, zvestobo, številne spodbudne besede in pohvale v preteklem obdobju. Drage kolegice in kolegi, ki ste soustvarjali 16 števil Geografskega obzornika, hvala za pomoč in sodelovanje - brez Vas revija ne bi bila geografsko (ne)mirna.

Irma Potočnik Slavič

GEOGRAFSKI OBZORNIK

strokovna revija za popularizacijo geografije

Izdajatelj: **Zveza geografskih društev Slovenije,**

Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

Za izdajatelja: **dr. Matej Gabrovce**

ISSN: **0016-7274**

Odgovorna urednica: **mag. Irma Potočnik Slavič**

Uredniški odbor: **dr. Dejan Cigale, Karmen**

Cunder, dr. Drago Kladnik, dr. Ana Vovk Korže,

mag. Irena Mrak, Dejan Mužina,

mag. Miha Pavšek, mag. Mimi Urbanc

Upravniki revije: **Primož Gašperič**

Elektronski naslov uredništva:

irma.potocnik@ff.uni-lj.si

Spletna stran: **www.zrc-sazu.si/zgds/go.htm**

Zasnova in oblikovanje: **Nina Malovrh**

Tisk: **Tiskarna Oman**

Finančna podpora: **Ministrstvo za šolstvo,**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost

Republike Slovenije

Cena: **650,00 SIT (2,7 €)**

Transakcijski račun: **02010-0014166331**

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,

Trg republike 2, 1000 Ljubljana

Izhaja 4-krat letno kot enojna ali dvojna številka.

Geografski obzornik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod.

Uredništvo si pridružuje pravico do (ne)objave, krajšanja, delnega objavljavanja prispevkov v skladu z uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Prispevke pošljite natisnjene in po elektronskem mediju na naslov in elektronsko pošto uredništva. Poslanih prispevkov ne vračamo. Revija je vključena v SCOPUS.

GEOGRAPHIC HORIZON

professional magazine for popularization of geography

Publisher: **Association of the Geographical**

Societies of Slovenia, Aškerčeva 2,

1000 Ljubljana, Slovenia

For the publisher: **Matej Gabrovce, Ph.D.**

ISSN: **0016-7274**

Editor: **Irma Potočnik Slavič, M.Sc.**

Editorial board: **Dejan Cigale, Ph.D.; Karmen**

Cunder, Drago Kladnik, Ph.D.; Ana Vovk Korže,

Ph.D.; Irena Mrak, M.Sc.; Dejan Mužina; Miha

Pavšek, M.Sc.; Mimi Urbanc, M.Sc.

Administrator: **Primož Gašperič**

E-mail: **irma.potocnik@ff.uni-lj.si**

www.zrc-sazu.si/agss/horizon.htm

Design: **Nina Malovrh**

Print: **Oman**

Financial support: **Ministry of Education,**

Slovenian Research Agency

Price: **4,50 USD**

Bank account: **01000-0000200097**

-010-7160-20885/0

Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana,

Trg republike 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

The magazine is indexed in SCOPUS.

Fotografija na naslovnici:
VELIKI SOKOK V BITOLI.

Avtorica:
IRMA POTOČNIK SLAVIČ

Jernej Zupančič

Nemirni Balkan _____ 4

Anton Gosar

Slovenija v Jugovzhodni Evropi _____ 14

Andrej Herakovič

**Gospodarska vlaganja
na območje nekdanje Jugoslavije** _____ 18

Miha Pavšek

Šaleška in Zgornja Savinjska dolina _____ 22

Tajan Trobec

Zbornik Evromediteranske regije EGEA _____ 23

Ana Hace

Društvo Morigenos in delfini v slovenskem morju _____ 23

Olga Abram

Balkanska ogrlica _____ 24

Primož Pipan

**Jesenske ekskurzije
Ljubljanskega geografskega društva v letu 2006** _____ 26

**Diplomanti Oddelka za geografijo Filozofske fakultete
Univerze v Ljubljani v letu 2006** _____ 28

Primož Pipan

Ekskurzije LGD jeseni 2007 _____ 31

Nemirni Balkan

IZVLEČEK

Prispevek analizira medetnične konflikte v Jugovzhodni Evropi in njihove prostorske, politične in etnične posledice z vidika novih geopolitičnih razmerij v Evropi. Konflikti so prispevali k teritorialno-političnemu drobljenju ter periferizaciji Balkana v celoti. Nemirni Balkan ostaja realno in potencialno krizno žarišče kljub močni vključenosti mednarodnih inštitucij.

Ključne besede:

politična geografija, Jugovzhodna Evropa, Balkan, krizna območja.

ABSTRACT

Unpeaceful Balkan between Localization and Globalization

The article focuses on the analysis of interethnic conflicts in the Southeastern Europe and their spatial, political and ethnic consequences regarding the new geopolitical dimensions of the "Old continent". The conflicts have caused the territorial-political fragmentation of former Balkan countries and in their final results have brought to the periferization of Balkans as a whole. Unpeaceful Balkan remains the real and potential crisis area, despite the strong international peacekeeping- and peacemaking assistance.

Key words:

political geography, Southeastern Europe, Balkan, crisis areas.

Avtor besedila:

JERNEJ ZUPANČIČ, dr. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija
E-pošta: jernej.zupancic@guest.arnes.si

Avtor fotografije:

ANDREJ HERAKOVIČ

COBISS I.04 strokovni članek

med lokalizacijo in globalizacijo

Balkan - zemljepisno ime tretjega največjega polotoka starega kontinenta, ki je zaradi političnih procesov in odnosov dobil slabšalni prizvok ter oznako "nezaželen". Zato se robne pokrajine in celo države branijo biti "balkanske". Primerjaje z drugimi območji po svetu nimamo moralne pravice etiketirati Balkana in še manj njegovih prebivalcev za vrsto posebnosti političnega razvoja v preteklosti in sodobnosti. Zato naj izraz "Balkan" in "balkanski" (ponovno) postane enakovreden drugim zemljepisnim imenom.

"Nemirni" Balkan običajno označujemo kot območje številnih lokalnih pretresov, medetničnih spopadov in spreminjanja meja - torej balkanizacije, ki se pa se ne konča na Balkanu in z Balkanci, temveč je že postala dediščina geopolitične terminologije. Območje Balkanskega polotoka je tako ujeto v precepu med lokalnimi in globalnimi dejavniki oblikovanja sodobnega političnega zemljevida.

V družbeni, gospodarski in tudi prostorski strukturi balkanskih držav je vrsta elementov in postkriznih situacij, nekatere pa se še vedno soočajo z znatnim kriznim potencialom in so zato območja pod okriljem mednarodnega nadzora in pomoči.

Balkan, balkanizacija

Pred desetletji, še v času čvrstega obstoja socialistične Jugoslavije, so tudi zaradi politične enotnosti zagovarjali meje Balkanskega polotoka (ki se sicer razteza med Jadranskim, Egejskim, Marmarskim in Črnim morjem) *med skrajno severozahodno točko v Tržaškem zalivu ter severnim robom delte Donave*. Danes običajno kot Balkan opredeljujemo *območje od delte Donave, po Savi na Kolpo in potem proti Kvarnerskemu zalivu*. Prostorsko zmanjšanje na severozahodu je nastalo zaradi ponovne uvedbe pojma "Srednja Evropa", ki je v času vojaške, gospodarske in ideološke polarizacije ter hladne vojne začasno pristal v ropotarnici zgodovine. Padec železne zaves in nagli koraki evropskih združevalnih procesov so Srednjo Evropo rehabilitirali njene "nemške prevlade" in jo s tem postavili na sodoben evropski politični zemljevid. Danes ni dvoma, da je Slovenija uvrščena v srednjeevropski in ne (več) v balkanski prostor.

Pojem Balkan ima že nekaj desetletij večinoma negativni predznak. Dinamični in nepredvidljivi pretresi so to območje postavili v svetovno žarišče, ob prebujenih ekstremnih nacionalizmih pa je "balkanizacija" postala pripraven termin za označevanje politične fragmentacije in etnične polarizacije tudi drugod po svetu.

Nič bolje se ne godi izrazu *Jugovzhodna Evropa*, ki je desetletja nadomeščal pejorativizirani Balkan; a mnogi so iz tega izdvajali Grčijo zaradi njene vključenosti v "zahodne" vojaške, gospodarske in politične povezave. Z načrti nadaljnje širitve Evropske zveze se je zdelo, da bo političnost teh regionalizacij v duhu evropske enotnosti morda vendarle prepustila mesto geografskim merilom. Toda namesto tega je zlasti po ameriški zaslugi nastal pojem *Zahodni Balkan*, ki označuje območje nekdanje Jugoslavije (brez Slovenije) in Albanijo. Vzhodnega Balkana ne omenjajo. Romunija in Bolgarija imata zaradi zelo številčnih manjšinskih skupnosti ter posebnosti nacionalnega razvoja vrsto potez, ki ju družijo z ostalimi državami Balkanskega polotoka v dokaj enovit prostorski kompleks. K temu je zaradi posebnosti družbene strukture, zgodovinskih potez in sodobnih političnih procesov smiselno dodati še Moldavijo.

Balkanska zgodovinska šahovnica

Balkan oziroma Jugovzhodna Evropa je območje pogostih političnih delitev in njihovih posledic. V poznorimskem obdobju je sredi tega ozemlja nastala delitev na vzhodno in zahodno rimsko cesarstvo. Vzhodna polovica je pozneje postala mogočen Bizantinski imperij, ki se je ob krepitvi prvotnega zaledja in politične periferije pričel zmanjševati. Toda poglobitvi razlog teritorialne regresije Bizanca je bil vendarle nastop nove sile v Mali Aziji – Osmanske države. Prevzem islama in njegova ekspanzija na ozemlju današnjih arabskih držav mu je dajala potrebno enovitost, čvrsta državna organizacija in vojaška moč pa prodornost, ki mu ne Bizanc in ne njegove balkanske konkurentke (grške države, srednjeveška Srbija, Bolgarija, Bosna, Vlaška in Moldavija) niso uspeli kljubovati. Zaradi turške moči na eni ter notranjih nesoglasij na drugi strani so države postale najprej odvisne ali pa neposredno podvržene naglo rastočemu Otomanskemu imperiju.

Balkan je s tem postal politična periferija in te vloge se do danes ni znebil. Nasprotno, nadaljnji zgodovinski razvoj je le še poglobljal perifernost območja, dokler ni le-ta postala vodilni razpoznavni znak. Turška prevlada je v tem delu Evrope ostala več kot pol tisočletja in je bistveno vplivala na izgled kulturne pokrajine, pa tudi na versko in etnično sestavo prebivalstva ter njihovo identiteto. Politična recesija Otomanskega imperija, ki se je od 18. stoletja dalje nenehno soočal z resnimi notranjimi krizami in zlasti v robnih predelih omogočal precej samovolje regionalnih in lokalnih dejavnikov, je bistveno prispevala k hudemu gospodarskemu zaostajanju za vodilnimi evropskimi predeli. Industrializacija in gradnja sodobnega prometnega omrežja sta tako postali bolj množičen pojav šele v obdobju po drugi svetovni vojni in uvedbi socialističnega družbenopolitičnega sistema.

Krizo turške veldržave, ki se je raztezala na treh kontinentih (azijskem, afriškem in evropskem), so stopnjevali notranji in zunanji dejavniki. Prve tvorijo predvsem nacionalizmi narodov, ki so si posebej v Evropi skušali z osvoboditvijo oblikovati svoje nacionalne države. Obenem so se skušale posamezne države na različne načine polastiti njenih ozemelj. V prvi vrsti sta bili to Rusija in Habsburška monarhija, posegali sta tudi Velika Britanija in Francija, pozneje

Italija in Nemčija. Balkanski polotok je tako zlasti v 19. stoletju doživel konstantne spremembe političnih meja. Osamosvajanje balkanskih narodov je ob podpori omenjenih tujih sil (ki so imele pri tem svoje interese) oblikovalo nove nacionalne države. Toda vse so morale poleg teritorija "opredeliti" tudi prebivalstvo in utemeljiti medsebojne razlike. Pričelo se je brskanje za (čim bolj) slavno preteklostjo, ki naj bi zadovoljila merila rastočih nacionalnih mitologij.

Teritorialno in prebivalstveno so se nove države lahko širile le na račun svojih sosedov. Razpadu večnacionalnega turškega imperija sta bistveno pripomogli prav tako mnogonarodni Rusija in Avstro-Ogrska, znotraj katerih so bila osvobodilna gibanja prav tako močna, da so lahko slabo stoletje zatem zrušila oba imperija. Prvi se je ob socialistični federativni obliki obnovil, drugi je postal "zgolj" zgodovina. Nove nacionalne države so bile etnično dokaj heterogene in so skušale – v duhu tistega časa – kar najbolj poenotiti svoje prebivalstvo. Obenem so nastale agresivne ideologije zavojevanja in se obdržale do danes. Prav nagle teritorialno-politične delitve ob številnih nejasnostih etnične pripadnosti prebivalstva koncem 19. in v začetku 20. stoletja so največ prispevale k uvedbi pojma "balkanizacija" v političnogeografsko terminologijo. Balkan je tedaj postal "nemirni" in nestabilni Balkan, teritorij negotovosti in primerno polje spopadov notranjih in zunanjih sil.

Kako nevarna in spolzka so tla na Balkanu?

V prvi balkanski vojni (1912) so združene grške, srbske, črnogorske in bolgarske sile pregnale Turke. Kmalu (1913, tj. druga balkanska vojna) pa se je vnel spopad med zmagovalkami za pridobljeno ozemlje. Makedonijo so si sile razdelile na vardarski, egejski in pirinski del. Makedoncem ni priznal nihče, tudi potem ne, ko je njen največji del postal sestavni del večnarodne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, pozneje Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije (1929). Makedonija je dobila svojo avtonomnost in s tem tudi realne možnosti za razvoj nacionalnih institucij šele po drugi svetovni vojni, ki je petdeset let pozneje ob razpadu jugoslovanskega socialistične federacije dal realne možnosti za samostojnost. A država se je srečala z nasprotovanji sosedov: Grčije, ki ni priznala države in njenega imena (Makedonija je grška

pokrajina in uvajanje imena države Makedonije naj bi vzbujal vtis teritorialnih pretenzij) in Bolgarije, ki ni priznavala Makedoncev kot naroda ("obstajajo samo Bolgari, kar dokazuje jezikovna enotnost"). Albanci delujejo kot notranji etnični konkurent – še posebej z vidika demografskega in političnega razvoja sosednjega, danes že pretežno albanskega Kosova.

Argument enotnega jezika se zdi sicer sprva prepričljiv. Toda prav tako sta si jezikovno "enaka" srbski in črnogorski narod (ne pozabimo, da je bila in je še tudi to obdobje pogosta teza) in da hrvaščina ter srbsčina šele v jeku posledic vojn in konfliktov gojita oba jezika kolikor je mogoče ločeno in v smeri čim večje različnosti. V znatno pomoč sta različen črkopis (latinica in cirilica) in verska pripadnost. Jezikovno enotnost, a različno religiozno podlago imajo (v primerjavi s Hrvati in Srbi) tudi Bošnjaki, ki jim je neko "vmesno" etnično priznavanje (Muslimani) dopuščala jugoslovanska politična praksa in statistika.

Sodobno Romunijo sestavljajo tri zgodovinske entite: vlaška, transilvanska in moldavska. V obdobju oblikovanja samostojne romunske države je vzhodna Moldavija postala ruska Besarabija (razen kratkega obdobja med prvo in drugo svetovno vojno). Tako dokazovanje "objektivnih" kriterijev (jezikovne sorodnosti ali enotnosti) ne podpirajo ostala dejstva zgodovinskega razvoja in tudi zavestne pripadnosti (politične volje). Toda primere jezikovne sorodnosti najdemo tudi drugje po Evropi: nemška, švicarska in avstrijska, francoska in valonska (južnobelgijska), flamska in nizozemska ter nizozemska in severnonemška. V tem pogledu torej države in narodi Jugovzhodne Evrope (Balkana) ne odstopajo tako močno od ostale Evrope, kot se to zdi na prvi pogled.

Zaradi zbliževanja z Evropsko zvezo se krepi zlasti gospodarski pomen Turčije (pomemben partner večjega dela držav Jugovzhodne Evrope), a posredno tudi politični in vojaški. Krepitev turške gospodarske prisotnosti pa pri nekaterih zbuja tudi strahove pred premočno islamsko navezo, t. i. "zeleno transversalo", ki Bosno prek Sandžaka, Kosova, Makedonije in Bolgarije povezuje s Turčijo; izpostavljali sta jo tako Srbija kot Hrvaška v obdobju med-etničnih konfliktov ob zatonu 20. stoletja.

Dolga pot do nacionalnih držav

Oblikovanje nacionalnih držav je na Balkanskem polotoku potekalo v **treh fazah**.

V **prvi** sta se ob razkroju otomanskega imperija krepila rusko in avstrijsko cesarstvo, nastale so Romunija, Bolgarija, Grčija, Srbija in Črna gora. Poseben položaj pri tem ima nastanek Albanije. Albansko islamsko prebivalstvo (ne pa tudi katoliško in pravoslavno) je imelo v turškem obdobju precejšno moč in vpliv. A tudi pri Albancih so se javljale zahteve po neodvisni Albaniji, kar pa se je uresničilo šele po balkanskih vojnah na vztrajanje Nemčije in Avstrije, ki sta želeli s tem onemogočiti Srbiji dostop do morja. **Druga faza** je sledila s krepitvijo balkanskih držav, ki so s tem postale veliko bolj etnično mešane. Medtem ko so ostale težile k etnični homogenosti (kljub zelo številčnim manjšinam), je jugoslovanska federacija načeloma podpirala večetnično pluralnost. A vendar je prav jugoslovanski model sožitja razpadel v krvavih medetničnih spopadih in lokalnih vojnah, na pogorišču katerih so se oblikovale nove – današnje države. Po vojnah v devetdesetih letih 20. stoletja je politični zemljevid dobil današnje obrise. V **tretji fazi** procesi še niso končani (ne le zaradi teženj po evropskem združevanju) primarno zaradi posledic, ki so jih vnesle krize in spopadi koncu 20. stoletja.

Zelo velike sledove je pustila tudi socialistična doba, ki je razen Grčije in Turčije (evropskega dela) zajela vse države na Balkanskem polotoku. Razvile so se različne oblike socialističnih ureditev: od najbolj odprtega in gospodarsko liberalnega jugoslovanskega (a z velikimi regionalnimi razlikami), do dosledne kopije sovjetskega modela socializma v Bolgariji, avtarkično naravnane romunskega (ki je končal v osebni diktaturi Ceausescuja), do najbolj radikalnega in zaprtega režima Enverja Hoxhe v Albaniji. Vendar je treba opomniti, da se je tudi Grčija dalj časa soočala z vojaškimi udari in nestabilnostjo.

Socialistična družbena ureditev je bila zaslužna tudi za nekatere množične selitve prebivalstva: izselila se je zlasti večina nemškega in italijanskega prebivalstva. Podobni poskusi s selitvami Turkov (zlasti v Bolgariji) in Madžarov (v Romuniji) tedaj niso uspeli. Nagla, načrtna industrializacija in kolektivizacija kmetijstva sta spremenili kulturno pokrajino, posredno pa prispevali k prebivalstvenim premikom. Tako so selitve s

podeželja le-tega sprva razbremenile viškov delovne sile, a v končni posledici prispevale k močni depopulaciji in propadanju kulturne pokrajine.

V obdobju tranzicije, ki je nastopila po padcu železne zaves in razpadu socialističnih/komunističnih režimov, so nekatere pokrajine doživele zelo močno gospodarsko krizo. Romunija je bila gospodarsko povsem na dnu. Tudi Bolgarija se je v začetku devetdesetih let 20. stoletja znašla v hudi gopsodarski krizi, še bolj pa Albanija. Kriza je bila tako globoka, da so nekatere državne institucije preprosto prenehale delovati, država pa se je pogreznila v globok kaos. Sledil je množičen beg iz države, humano katastrofo pa so skušali omiliti z mednarodno intervencijo. Propadle so cele gospodarske panoge. Oživljanje se je pričelo v poznih devetdesetih letih z večjimi tujimi vlaganji, ki so močno spremenila lastniško strukturo domačih gospodarstev, a obenem vanjo vnesla tudi prepotreben kapital, tehnologijo in poslovne vezi. Balkan je pričel postajati del evropskega gospodarskega prostora.

Najtežje posledice pa je vsekakor pustila jugoslovanska kriza. Še danes je precej pristašev teze, da so krvavi medetnični spopadi in lokalne vojne posledica stopnjevanja zunanje zadolženosti in neuspešnosti socialistične samoupravne ureditve. Toda to se je izkazalo za povsem zgrešeno. Jugoslovanska kriza je seveda imela tudi svojo gospodarsko plat. Toda primarne težave so povzročali čedalje bolj napeti odnosi med posameznimi etničnimi skupinami v fazi oblikovanja novih držav. Evropska zveza na te izzive ni bila pripravljena, saj se je v istem času posvečala predvsem premeni gospodarsko naravnanih integracij na različnih področjih v politično zvezo in s tem oblikovanje nove evropske državnosti. Kljub številnim mirovnim pobudam je pacifikacija kriznih območij potekala povsem pod ameriško taktirko; Evropska zveza je dajala predvsem gospodarsko kritje.

Razreševanje kriz in konfliktov na območju Jugovzhodne Evrope je potekalo v vsaki izmed današnjih samostojnih držav na svoj način. Rešitve so bile torej unikatne, kar poudarja veliko individualnost kriznih območij. Toda posledice viharnega desetletja ob koncu drugega tisočletja imajo mnoge skupne ali vsaj zelo podobne značilnosti. Za različnost mirovnih pristopov pa ne gre v prvi vrsti kriviti mednarodne skupnosti, predvsem Evropske zveze, ki se v teh dinamičnih procesih pač ni najbolje znašla, temveč tudi naglo se spreminjajoče širše geopolitične dimenzije Balkana.

Postkrizne situacije

Desetletje medetničnih spopadov in lokalnih vojn je na območju Jugovzhodne Evrope povzročilo vrsto posledic v fiziognomiji, strukturi in funkciji pokrajine. Medtem ko se nekatera območja (predvsem Kosovo z najbližjim zaledjem) še nahajajo v kriznem in konflikt-nem stanju z znatnimi možnostmi novih spopadov, moramo za druga območja govoriti o postkriznih stanjih, situacijah in okoliščinah. Šele premislek o preteklih konfliktih in njihovih posledicah nam torej odkriva in pojasnjuje razsežnosti kriznih območij tudi v primerih, ko so se ta formalno že "zaprla". Kakšne so njihove značilnosti?

Nedvomno so najbolj prepoznavna bivša konfliktna območja tista, ki imajo še sedaj določene oblike mednarodnega skrbstva, predvsem pa tam še vedno potekajo mirovni procesi. Bosno in Hercegovino ter Kosovo danes nadzirajo sorazmerno močne mirovne sile. V Bosni in Hercegovini je SFOR (*Stabilization Force*) namenjen stabilizaciji "postdaytonske" države, navzven enotne in navznoter razdeljene v unitarno Republiko Srbijo in zvezno (kantonalno) Bošnjaško-hrvaško federacijo. Poleg neposrednega spremljanja varnostnih razmer (preventivno delo) je pomembno področje njihovega delovanja odpravljanje posledic vojne (predvsem razminiranje) in usposabljanje varnostnih sil (policije in vojske) za mirnodobna opravila. Te sile so notranje razdeljene in pristojne za svoj teritorij. Zelo obsežen je tudi "civilni" del, ki pomaga upravljati različna področja, kot je socialno, zdravstveno, vprašanje beguncev, vračanje premoženja, pravne zadeve in podobno. Država ima zelo zapleten in drag sistem upravljanja zaradi visoke avtonomnosti posameznih enot ter zaradi notranje meje, ki je formalno in tudi dejansko pretrgala stare gravitacijske povezave.

Na Kosovu delujejo v vojaškem delu sile KFOR (*Kosovo Forces*), v civilno-političnem pa UNMIK (*United Nations Mission Interim of Kosovo*). Nekdanja jugoslovanska avtonomna pokrajina ima sedaj poseben status že zaradi delovanja mednarodnih sil; je neke vrste protektorat pod nadzorom mirovnih sil petih držav (Francije, Italije, Nemčije, ZDA, Velike Britanije), razdeljenih na sektorje. V varnostnih in političnih okvirih obeh struktur delujejo domači dejavniki, ki so razvili avtonomno politično platformo, realno neodvisno od Srbije, čeprav ji formalno še vedno pripadajo. Toda dejansko so podrejeni mirovnim silam tako v vojaško-varnostnem kakor tudi v civilnem delu. V slednjem

izvajajo veliko projektov revitalizacije in statusnega urejanja, čeprav so možnosti ponovnih spopadov še vedno sorazmerno velike. Tudi v času obeh omenjenih misij je prišlo že do več spopadov omejenih razsežnosti.

Mirovno in varnostno-preventivno delovanje vključuje tudi alociranje močne vojaške baze "Bondsteel", ki ima poleg Kosova na skrbi tudi nemirno zahodno Make-donijo, kjer je v povezavi s konflikti na Kosovu domače albansko prebivalstvo leta 2001 izvedlo vstajo. Pomiritev, ki jo je prinesel t. i. Ohridski sporazum pod asistenco diplomatov Evropske zveze, predvideva večjo mero avtonomnosti ter politično in gospodarsko vključenost številčne albanske manjšine. Regionalizacija kriznih območij je eden od načinov vsaj začasnega reševanja napetih medetničnih odnosov. Podoben način – torej z visoko stopnjo notranje avtonomije in nespremenljivosti zunanjih meja – se poskuša uveljaviti tudi v Moldaviji.

Posledice medetničnih sporov

Medetnični konflikti so povzročili izjemne prebivalstvene spremembe. Ocena števila žrtev (točnega števila zaradi obsežnih ilegalnih neregistriranih selitev ni mogoče ugotoviti) presega 300.000 (od tega več kot polovica v Bosni in Hercegovini) ter krepko nad 3 milijone beguncev. Ocenjujejo, da je bilo tudi odse-ljevanje zaradi slabih gospodarskih razmer ter grožnje pred mobilizacijo dokaj močno in se je iz Srbije od-selilo nad 200.000 (največ mladih!) ljudi. Obsežna območja na ozemlju nekdanjih "krajin" na Hrvaškem so opustela, porušena naselja in zaraščene kmetijske površine so zgovorni sledovi vojne vihre. Begunci se le v manjši meri vračajo nazaj na svoje domove. Opus-tela pokrajina s skromnimi zaposlitvenimi možnostmi ni privlačna za ponovno naselitev. Še vedno obstaja-jo določena tveganja zaradi minsko-eksplozivnih sred-stev. Mnogi se raje naselijo bodisi v mesta bodisi na obalo, kjer so gospodarske perspektive nekoliko svet-lejše. Tudi v Bosni in Hercegovini so ostala obsežna območja demografsko skoraj izpraznjena in se begunci vanje ne vračajo, tudi če so za to izpolnjeni formalni pogoji. Poleg gospodarske brezperspektivnosti perifer-nih območij pomeni znatno oviro pri vračanju begun-cev tudi veliko število pogrešanih oseb; posamezniki se mnogo redkeje odločajo za vrnitev v staro okolje kot pa družine. Dejansko so torej konflikti samo še stopnjevali depopulacijo perifernih območij.

Na drugi strani je zlasti v nekaterih mestih in najbližji okolici zaradi priseljevanja beguncev že med vojnami in takoj po njih zaradi boljših gospodarskih možnosti prišlo do koncentracije prebivalstva in pravzaprav krizno pogojene urbanizacije. Pri tem je treba upoštevati, da so nekatera mesta, kot sta na primer Tuzla in Sarajevo, s prilivom beguncev le do neke mere kompenzirala izgubo prejšnjih gravitacijskih območij, ki so ostala na drugi strani notranje bošnjaško-srbske meje. Večji del beguncev se je že uspel vrniti na izvorna ali nova območja, mnogi pa so svoj začasni begunski status preoblikovali v trajno izseljenstvo. Tako je veliko hrvaških Srbov ostalo v Beogradu in Novem Sadu ter bližnji okolici, pa tudi Bošnjakov in Hrvatov v različnih evropskih državah.

Odsotnost nevrnjenih beguncev ima še eno pomembno posledico. Ker ni mogoče dobiti lastnikov zemljišč, so ovirane manipulacije z nepremičninami, kar podaljšuje in draži različne gradbene posege in investicije. Območja intenzivnega odseljevanja in begunstva morajo torej računati na nekatere specifične razvojne težave tudi še v povsem mirnem obdobju.

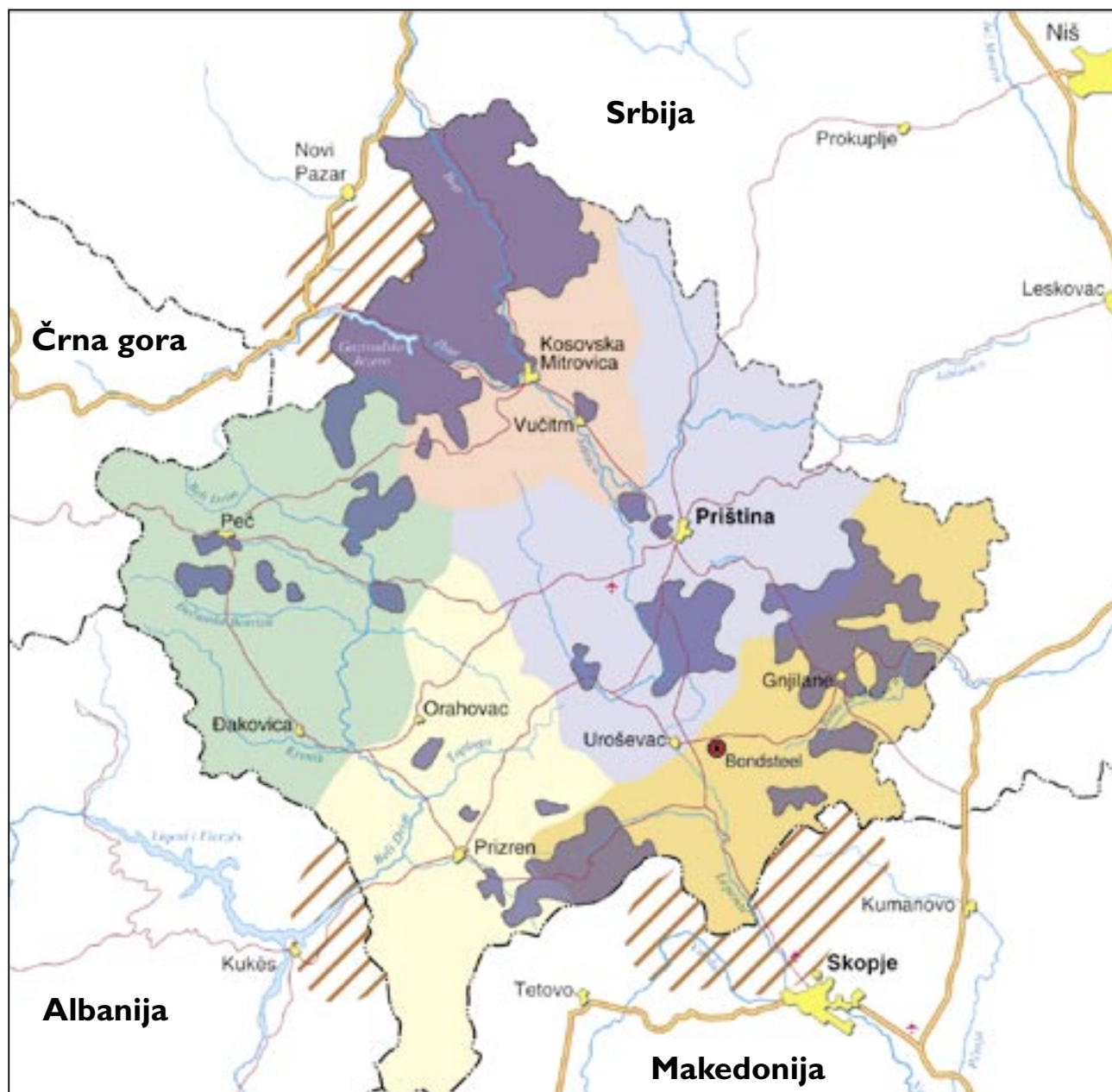
Na Kosovu in v Makedoniji je drugače: zaradi visoke rodnosti albanskega prebivalstva je depopulacijski učinek manj opazen (čeprav so bili procesi podobni kot v Bosni in na Hrvaškem) in smo priča intenzivni urbanizaciji. Slednja je v veliki meri posledica naglih selitvenih tokov in begunstva, ki je namesto v svojem izvornem podeželskem prostoru raje iskalo priložnost v hitro rastočih osrednjih predelih.

Vojne in medetnični konflikti v nekdanjem jugoslovanskem prostoru so torej prispevali k opazni prostorski diferenciaciji. Najostrejši konflikti so se javljali na območjih izrazite etnične pomešanosti ter na etnično stičnih območjih. Po končanih vojnah so etnični zemljevidi precej enostavnejši, saj je na večini kriznih območij prišlo do izrazite etnične homogenizacije. To je še posebej opazno v Bosni (manj v Hercegovini, kjer so razmeroma homogena hrvaška in homogena srbska območja obstajala že prej) ter na Kosovu. Toda medtem ko ima v Bosni zaradi že prej obstoječega znatnega deleža mešanih zakonov ta etnična polarizacija verjetno le začasen značaj, je v kosovskem primeru trajna. Mešanih zakonov je zelo malo. Na Hrvaškem se je delež srbskega prebivalstva močno zmanjšal tako na državni kakor na regionalni oziroma lokalni ravni. Vendar kažejo območja mest ponovno večjo tendenco povečevanja

etnične raznolikosti zaradi doseljevanja. Srbov je v priseljeniški kvoti precej, če sem štejemo tudi vračajoče se begunce, ki namesto izvornih perifernih območij raje izberejo gospodarsko bolj perspektivna mesta in obalne predele.

Poseben primer v smislu etničnega razvoja predstavlja Črna gora. Kljub osamosvojitvenim težnjam, v letu 2006 pa tudi njihovi realizaciji, se jih je ob statističnem popisu 2002 za Črnogorce opredelila le slaba polovica. Za to je sicer najbolj zaslužna jezikovno-religiozna podobnost Srbov in Črnogorcev in morda še bolj državna zavest (pripadnost) jugoslovanskemu okviru ter njeni naslednici – skupnosti Srbije in Črne gore. Število in zato tudi delež Muslimanov (sedaj večinoma opredeljeni kot Bošnjaki) ter Albancev se je povečal zaradi višje rodnosti tega prebivalstva v primerjavi s srbsko in črnogorsko večino. Tako je Črna gora postala izrazito multietnična državna skupnost, kjer pa ne bo imela odločilnega pomena srbsko-črnogorska etnična polarizacija, temveč v prvi vrsti predvsem položaj in vpliv albanske manjšine, ki danes šteje okrog 80.000 pripadnikov (nad 10 % prebivalstva) – in to neposredno, posredno pa na razvoj na Kosovu in v zahodni Makedoniji.

Etnični razvoj v Makedoniji je primer zase. Krepitev albanske skupnosti ni pogojena zgolj z višjo rodnostjo, temveč imajo vsaj lokalno znaten pomen tudi asimilacijski procesi z mešanimi porokami in vplivom verske organiziranosti (islamske skupnosti). Prisotni so dinamični etnični procesi in predvsem asimilacijska zmožnost Albancev, ki je očitna predvsem v zahodni Makedoniji, kjer sta vsrkali znaten del prebivalstva islamske veroizpovedi. Za integracijo v albanski etnični korpus so bili najbolj dovzetni Turki in Torbeši (muslimansko prebivalstvo makedonskega jezika v Makedoniji). Opazno povečanje števila Albancev v Makedoniji pa gre tudi na račun bega s Kosova že v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja. Pred odprtimi konflikti je na tem območju k selitvenim tokovom usmerjala zlasti privlačnost delovnih mest. Načrtna industrializacija severnega dela Makedonije, predvsem okolice Skopja in Kumanova, je privabila veliko Makedoncev s podeželja. Svoje kmečke posesti so prodajali večinoma Albancem. Obenem se je v obe mesti zgrinjalo tudi prebivalstvo s Kosova. Begunski val v zadnjem desetletju 20. stoletja je bil tako le dodatek k že prej obstoječim trendom krepitve albanskega življa na severu Makedonije.

- državna meja
- - - meja pokrajine
- pomembna cesta
- cesta
- reka
- večje naselje
- + letališče
- ameriško vojaško oporišče

0 10 20 30 km

- območja s pretežno srbskim prebivalstvom
- begunska območja leta 1999

Meje operativnih con mirovnih sil (KFOR)

- francoska cona
- italijanska cona
- britanska cona
- nemška cona
- ameriška cona

Kartografija: Andrej Herakovič, 2007.
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Slika 1: Operativne cone mirovnih sil in etnična struktura Kosova.

Kosovske perspektive

Na Kosovu nikoli po drugi svetovni vojni ni bilo zares miru in dobrega sožitja. Nasprotja in konfrontacije so bile del prikritega vsakdana. Jugoslovanska ustava iz leta 1974 je Albancem kot politični manjšini, a že regionalni večini, dala boljše možnosti narodnega razvoja. Toda gospodarske perspektive so bile slabe in jih neučinkovit sistem državne pomoči ni bistveno izboljševal. Albanci pri zaposlovanju večinoma niso imeli prednosti; predvsem je primanjkovalo tehničnih kadrov in izkušenih strokovnjakov. Naglo rastoča Prištinska univerza je dajala tudi vrsto diplomantov, ki pa v poznejšem gospodarskem zagonu večinoma niso sodelovali. S stopnjevanjem Miloševićevega pritiska so bili okrnjeni in nato celo ukinjeni študijski programi v albanskem jeziku. Razlogi zanje naj bi bili očitki, da je bila univerza trdnjava albanskih separatistov. Dejavnosti izobraževanja in kulture so se selile v ilegalo, kakor tudi opazen del gospodarstva, ki je temeljil predvsem na zasebnih pobudah, podprtih s specifično družinsko-rodovno organizacijo (velike družine) in je imel v sicer revnem okolju razmeroma znatno moč koncentracije kapitala. Tako so se ob krepitvi političnih naporov in stopnjevanju medetnične konfrontacije povečevali tudi stroški vzdrževanja miru, a obenem zmanjševali prispevki. Velika podjetja so bila v čedalje večji krizi, zasebne (predvsem albanske) pobude pa v ilegali. Avtonomna pokrajina z odvzetim statusom je pričakala razpad jugoslovanske države že krepko v kriznih razmerah.

Čeprav je marsikdo pričakoval odprtje t. i. južne fronte že kmalu po agresiji jugoslovanske armade v Sloveniji, na Hrvaškem in še posebej po krvavi eskalaciji v Bosni in Hercegovini v letih 1992-1995, so razmeroma močne srbske policijske in vojaške sile zadrževale spopade širših razsežnosti, albansko odporniško gibanje pa je po moči nesporno naraščalo in se tudi vojaško-tehnično krepilo. Obenem je prišlo do čedalje večjih razhajanj med vsaj navzven "gandhijevskim" nastopom Ibrahima Rugove ter bolj radikalnimi albanskimi nacionalističnimi frakcijami, ki so – očitno – naposled celo prevladale. Jeseni 1998 se je glede na okrepljene aktivnosti albanske gverile (UÇK), ki so ustvarile nekaj osvobojenega ozemlja predvsem v hribovitem osrednjem predelu (Drenica), srbska vojska in policija odločila za obsežnejše operacije. Spomladi 1999 je stekla dobro pripravljena ofenziva srbskih sil, ki je sprožila velik val beguncev (okrog 800.000), ki so se stekali predvsem v tri smeri: manjši del proti Sandžaku (okrog 70.000), proti območju okrog mesta Kukës v Albaniji (okrog 245.000)

in proti Makedoniji (okrog 550.000). Toda reakcija zahodnih sil je bila tokrat hitra in je zahtevala umik vseh srbskih sil s Kosova. Sledila je vojaška ofenziva sil zveze NATO nad Srbijo (tedaj Zvezno Republiko Jugoslavijo), ki pa se je od omejene, nekajdnevne operacije letalskih sil spremenila v skoraj tri mesece trajajoče bombardiranje vojaških in strateških ciljev po vsej Srbiji in Kosovu. Srbske sile so se morale umakniti s Kosova in pristati na mirovno misijo na Kosovu, ki je bilo poslej razdeljeno na pet operativnih sektorjev: ameriškega, francoskega, britanskega, nemškega in italijanskega. Ruske sile, ki so začasno zasedle letališče Slatina, so se morale umakniti. Okrog Kosova je bil oblikovan petkilometrski varnostni pas. Postopoma so se vračali tudi albanski begunci s Kosova, vendar jih je nekaj ostalo tudi še v Makedoniji, predvsem v Skopju. Kosovo je postal specifičen protektorat pod skrbništvom mednarodnih mirovnih sil (KFOR). Te so imele poleg varnostnih tudi zelo pomembne gospodarske in civilne načrte. UNMIK je postal zelo obsežna mirovna misija. Podobno kot v Post-Daytonski Bosni in Hercegovini se je misija oblikovala v administrativno obsežno in ne preveč učinkovito tvorbo.

H gospodarski neučinkovitosti je veliko prispevala navajenost prebivalcev na sivo ekonomijo, ki je rezultat kriznih razmer, trajajočih vsaj eno generacijo. Nezaupljivost do oblasti na eni ter navajenost (in seveda delovanje) alternativnih načinov gospodarjenja ter upravljanja z javnim dobrim so minimalizirali možnosti načrtovanja in prostorskega urejanja. Kosovo je gosto naseljeno območje (nad 200 prebivalcev na km²) – bistveno gostejše kot sosednje države. Zaradi kriznih razmer in naglih selitev se krepila urbanizacija v naravno najugodnejših predelih (zlasti Kosovo polje). A to so obenem tudi kmetijsko najrodovitnejša območja ter območja pitne vode. Omejena in občutljiva naravna bogastva so torej zaradi večdesetletnega "zanemarjanja" v kriznih razmerah resno ogrožena. Kosovo sicer razpolaga z velikimi količinami lignita, ki ga je v jugoslovanski eri uporabljala termoelektrarna v Obiliću. Danes večji del teh kapacitet stoji zaradi sabotaž, pa tudi zaradi pomanjkanja strokovnjakov. Naglo naraščajoče prebivalstvo je sicer tudi v delno ali povsem ilegalnih razmerah pridobilo formalno izobrazbo in določene kvalifikacije, a za izkušnje ni bilo priložnosti. Brezposelnost je tako huda grožnja, prav tako pa tudi funkcionalna usposobljenost prebivalstva na različnih področjih. Vse to so dolgoročni učinki dalj časa trajajočih kriznih razmer. Odpravljanje le-teh je dolgotrajen proces, ki bo uspešen

le ob sorazmerno znatni pomoči mednarodne skupnosti. V nasprotnem primeru so mogoči večji izseljevalni pritiski na sosednja območja, s tem pa (glede na dosedanje raven in način medetničnih odnosov) tudi konfrontacije in odprti konflikti.

V zadnjih desetletjih je Kosovo naglo in korenito spreminjalo svojo etnično sliko. Delež albanskega prebivalstva se je konstantno povečeval vse do današnjih 90 %. Delež Srbov, Črnogorcev, Turkov, Romov, Hrvatov in drugih skupin se je zmanjševal. Po napadu sil zveze NATO in vzpostaviti začasnega statusa Kosova je le-to postalo protektorat mednarodnih sil, razdeljen na pet operativnih sektorjev. Toda razdeljen je tudi glede na etnično strukturo. Albanska večina zajema največji del ozemlja, Srbi pa so naseljeni v 23 enklavi, od katerih se le tista pri Kosovski Mitrovici stika z ozemljem ostale Srbije. Večji enklavi sta še pri Kosovem polju in na jugu pri Breznici pod Šarskim gorstvom. Kosovo je gospodarsko izločeno iz Srbije; samo v enklavah uporabljajo srbski denar. Kosovo je formalno del Srbije, funkcionalno pa ne (več) in je torej glede na mednarodni nadzor ter 5-kilometrski varovalni pas dejansko njena eksklava.

Sedaj se odpirajo vroče diskusije in diplomatski boj za prihodnost Kosova. Medtem ko ga Albanci vidijo predvsem kot samostojno državo (in poudarjajo tudi kosovsko-albansko identiteto), je za Srbe to del Srbije; samostojnost Kosova bi pomenila torej veliko redukcijo srbskega državnega ozemlja in nevaren precedens v evropski razmejevalni politiki. Pri tem se je treba spomniti tudi bosanskega primera, ko so diplomati za vsako ceno zagovarjali teritorialno integriteto države. Nekateri poudarjajo pomen decentralizacije Kosova – torej notranje prostorsko-politične reorganizacije – vendar v državnem okviru Srbije. Razprave o večji avtonomiji ter zahteve so seveda starejše in nanje so srbski analitiki opozarjali že v osemdesetih letih 20. stoletja, in sicer v povezanosti z ideologijo "Velike Albanije". V vsakem primeru je etnična polarizacija dolgoročno ovirajoča, čeprav se prakticira že več desetletij. Dialog je torej nujen, sicer se utegnejo konflikti kljub mednarodnemu nadzoru in krepki vojaški asistenci obnoviti ali celo stopnjevati. Z vidika dveh možnosti prihodnjega političnega razvoja kriznega območja, torej bodisi poti v samostojnost Kosova bodisi v reintegracijo s Srbijo, se odpirata prvenstveno dve skupini vprašanj. Prva se nanaša na gospodarske vidike avtonomnosti, druga pa v vojaškarnostne. Oboje skupaj lahko presojamo tudi z vidika novih geopolitičnih razmer na Balkanskem polotoku.

Omenjeni gospodarski in prostorski procesi so Kosovo v zadnjih desetletjih osiromašili in postavili v različne oblike odvisnosti. Vprašanje avtonomnosti in še bolj samostojnosti je torej predmet presoje razvojnih potencialov. Zavedati se je treba tudi, da bi odmik mednarodnih sil (skoraj zanesljivo lahko trdimo, da bo baza "Bondsteel" ostala) in okrepitev albanskega političnega korpusa (dve državi in potencialno ena večja) vzpostavilo povsem nova strateška razmerja na osrednjem Balkanu. Tako bi imeli relativno močne srednjevelike države (Grčija, Bolgarija, Romunija) in nekaj manjšo Srbijo, Albanijo in Hrvaško ter male države (Bosna, Makedonija, Črna gora; v primeru samostojnosti Kosova pa celo štiri). Teritorialno drobljenje bi se stopnjevalo, če bi prišlo do novih razpok ali celo razdelitve Bosne in Hercegovine (občasne tovrstne tendence). Drugo tveganje pa predstavljajo sorazmerno številčne albanske manjšine v vseh sosednjih državah. Spričo večinoma neugodnega pravnega ter zlasti gospodarskega položaja je mogoče pričakovati povečevanje napetosti tudi v teh conah, kar pa ni nujno tesno povezano z usodo Kosova.

Regionalizacija Kosova in reintegracija tega območja nazaj v Srbijo je privlačna (in načeloma edino sprejemljiva) politična opcija za Srbe. Problem "padaanja domin" na Balkanu in v Evropi bi s tem vsaj začasno rešili. Meje bi bile načeloma nedeljive in stabilne. Toda s tem problema srbskih enklav in njihovega težavnega gospodarskega položaja verjetno ne bi rešili. Poleg tega je naraščanje albanskega prebivalstva že pripeljalo do razmerij, ko bi bili Albanci (ob upoštevanju polnih državljskih pravic!) zelo pomemben dejavnik političnega razvoja Srbije, zaradi verjetnega nasprotovanja pa bi Kosovo ohranilo vlogo trajnega nevralgičnega območja. Potrebno je tudi upoštevati, da ima Srbija še dve šibki strani: kontinentalnost in dokaj obsežna depopulacijska območja na jugozahodu ter na vzhodu. Tretja opcija je ohranjanje sedanjega ali zelo podobnega statusa, morda v pričakovanju trajnejših rešitev po vključitvi v Evropsko zvezo, ki omogoča in celo spodbuja čezmejno medregionalno sodelovanje. Tako je mogoče pričakovati spodbude gospodarske reintegracije tega prostora. A tudi ta ni brez pomanjkljivosti. Predvsem se je treba zavedati, da evropski integracijski procesi niso sami po sebi razrešili še nobenega izmed evropskih kriznih oziroma konfliktnih problemov; ti ostajajo torej v domeni nacionalnih držav. Poleg tega bi bilo naivno razmišljati, da bodo čezmejne pobude brez etnopolitičnih implikacij. Nasprotno! Glede na sedanje razmere

in razporeditev prebivalstva bi bile potencialne evroregije in različne druge oblike čezmejnega sodelovanja veliko bolj pisane na kožo Albancem kot pa ostalim. Zato se v smislu integracijskih namer postavlja ključno vprašanje: ali ves "Zahodni Balkan" vključevati v Evropsko zvezo hkrati ali pa posamezne države, pač glede na doseženo stopnjo pravne, politične in gospodarske harmonizacije ter izpolnjevanje kriterijev? Čeprav je druga opcija taktično veliko bolj pripravna in formalno upravičljiva, utegne imeti prva spricho zapletenih etnično-teritorialnih procesov in odnosov v končni fazi več zagovornikov. Ta pot pa je dolga. Tako je še vedno veliko možnosti, da bo Kosovo s svojim zaledjem še naprej ostalo trajno krizno žarišče in nevrvalgična točka starega kontinenta.

Kdo bo napisal epilog o Balkanu: razmislek o geopolitiki prihodnosti

Nemirni Balkan. Vsaka izmed balkanskih vojn, prva in druga svetovna vojna in nato še krize po razpadu Jugoslavije so prinesle nove teritorialne delitve in nove etnično-politične entitete. Jugovzhodna Evropa je politično bolj razdrobljena kot pred nekaj stoletji. Medtem ko se v Evropski zvezi odvijajo integracijski procesi prvenstveno v smeri socialno-prostorske in gospodarsko-prostorske kohezije, ostaja v obravnavanem prostoru prioriteta predvsem etnično-teritorialno združevanje.

Geostrategija Balkana ima tako pred seboj v prvi vrsti dve temeljni orodji: nadaljnjo širitev Evropske zveze in vojaško skrbništvo nad izbranimi (kriznimi)

teritoriji. S tem je ta del Evrope zadržal svoj status nadzorovanega in po svoje obvladanega območja, ki pa se lahko teh spon reši le z vztrajanjem na ponujenih začasnih političnih asociacijah (Paktu Stabilnosti za Jugovzhodno Evropo), da bi dosegla trajnejše in privlačnejše končne opcije – članstvo v Evropski zvezi in zvezi NATO. Toda evropeizacija Balkana je zahteven in v svojih ključnih ciljih težko uresničljiv projekt. Večina držav namreč ne dosega niti pravnih, ne gospodarskih ali političnih meril. Vendar ga je kot proces smiselno in potrebno zagovarjati v prvi vrsti zaradi vzpostavljanja realnih vezi in sproščanja zgodovinsko pogojenih napetosti in zamer.

Poizkusi regionalnega hegemonizma so bili doslej neuspešni, toda prispevali so – kar je paradoks – k preobratu geopolitične teže posameznih držav in Balkanskega polotoka kot celote. Pred dvema desetletjema je bil to še kontaktni prostor različnih geopolitičnih polov: vzhodnega, zahodnega in vmesnega (neuvrščenega – torej Jugoslavije). Danes je strukturno in funkcionalno še vedno del "vmesne Evrope": razdrobljen, v lokalno-regionalnem pogledu etnično homogeniziran, v nacionalno-političnem še vedno etnično heterogen. Vse države imajo na svojih ozemljih razmeroma številčne manjšine – pripadnike sosednjih narodov, zato pa tudi sami svoje manjšine v sosedstvu. Zaradi homogenizacije na lokalni ravni multietnične družbe v resnici ne delujejo kot take, temveč predstavljajo določen prikrit konfliktni potencial. Skrbništvo Evropske zveze in zveze NATO nad tem prostorom se zdi v sedanjem trenutku skoraj edini resni porok miru in varnosti. Balkan, še posebej pa njegov nekdanji jugoslovanski del, postaja torej čedalje bolj gospodarsko in politično odvisen, zato pa tudi ranljiv del Evrope.

Literatura

1. Chiari, B., Kesselring, A. (ur.) 2006: Kosovo. Wegweiser zur Geschichte. Ferdinand Schöningh. Paderborn, München, Wien, Zürich.
2. Eberhard, P. 2003: Ethnic groups and population changes in twentieth-century Central-Eastern Europe. History, Data and Analysis. M. E. Sharpe. New York & London.
3. Janić, D. 2003: Kosovo between conflict and dialogue. Forum for ethnic Relations (FER). Beograd, Podgorica.
4. Latawski, P., Smith, A. M. 2003: The Kosovo crisis and the evolution of post Cold War European security. Manchester University Press. Manchester.
5. Mišović, M. 1985: Ko je tražio republiku Kosovo 1945-1985. Narodna knjiga. Beograd.
6. Priebe, R. 2004: The European Perspective of the Western Balkans, its Regional Dimension and the Contribution of the Stability Pact. Südosteuropa Mitteilungen. Südosteuropa Gesellschaft. München.
7. Sanguin, A.-L. 2004: La poche de Gorazde (Bosnie), maillon fort de la "diagonale verte" islamique dans les Balkans ou "bout du monde" post Dayton? L'Europe de l'Est quinze ans apres la chute du mur. L'Harmattan. Paris.
8. Slukan Altić, M. 2005: Povijesna geografija Kosova. Golden marketing & Tehnička knjiga. Zagreb.
9. Trifunoski, J. 1988: Albansko stanovništvo u socialističkoj republici Makedoniji. Književne novine. Beograd.
10. Zupančič, J. 2006: Geografski pristopi k proučevanju kriznih območij. Dela 26. Ljubljana.

Slovenija v Jugovzhodni Evropi

IZVLEČEK

Geostrateški položaj Slovenije je iz globalne perspektive vedno viden kot nekaj posebnega, prehodnega in veznega obnem. Slovenija je po osamosvojitvi načrtno izpostavljala srednjeevropsko dediščino in se ograjevala od dogodkov na območju Zahodnega Balkana. V prihodnje se bo potrebno izogibati dejanjem, ki bi slovensko prisotnost v Jugovzhodni Evropi izpostavljala kot imperialno. Veliko več bo treba delovati v smislu sprave, pomoči in sodelovanja na političnem in gospodarskem področju.

Ključne besede:

Slovenija, Jugovzhodna Evropa, geopolitika.

ABSTRACT

Slovenia and Southeastern Europe: Fortress of Europe or a European Gateway? Slovenia's geopolitical position on the World political map was defined as unique, transitional and binding within Europe. The, since 1991, independent nation-state favored Central European roots, disregarding the recent violent events in the region of the Western Balkans. In the future the exclusively profit oriented Slovenian interest in the region should be omitted. Efforts should be made in the direction of reconciliation, aid and co-operation in sense of political and economic relations.

Key words:

Slovenia, Southeastern Europe, geopolitics.

Avtor besedila in fotografij:

ANTON GOSAR, dr. geog., Ambasador RS v znanosti
Fakulteta za humanistične študije,
Univerza na Primorskem, Koper, Slovenija
E-pošta: anton.gosar@guest.arnes.si

Avtor fotografije:

ANDREJ HERAKOVIČ

COBISS I.04 strokovni članek

evropska trdnjava ali mostišče?

Pred nekaj desetletji smo se slovenski geografi jezili, ker so ugledni avtorji in strokovne revije uvrščale območje Slovenije v Jugoslaviji (skupaj z drugimi komunističnimi državami) v *Vzhodno Evropo*. Po osamosvojitvi smo bili nezadovoljni, ker so mnogi geografski učbeniki ozemlje naše države še vedno prištevali k *Jugovzhodni Evropi*. Nelagodje v stroki povzroča dejstvo, da nas (skupaj z Madžari, Čehi, Slovaki in Poljaki) anglosaška geografija uvršča v območje t. i. *Vzhodne Srednje Evrope*. S tem želijo izpostaviti komunistično dediščino ter težko in dolgotrajno tranzicijsko pot v demokracijo in tržno gospodarstvo vseh navedenih držav. Bolj "pri srcu" bi nam bila uvrstitev v *Srednjo Evropo*, kjer bi delali družbo Nemcem, Avstrijcem in Švicarjem. Zagotovo pa nam godi, da Slovenije nikoli ne najdemo na seznamu držav regije *Zahodnega Balkana* (novodobni politično-prostorski konstrukt).

Po mnenju strokovnjakov si je Slovenija za celih deset let nadela plašnice in se je obravnavanju problemov Zahodnega Balkana v glavnem izogibala. Evropske in severnoatlantske zaveze so bile prioritete mlade nacionalne države. Šele na pobudo članic Evropske zveze in Nata je ob zori novega tisočletja skrb namenila tudi odnosu do držav bivše Jugoslavije.

Nesporazumi in sodelovanje

Politični odnosi s Hrvaško so ambivalentni, gospodarski pa dobri. Slovenija je ena najbolj vnetih zagovornic (skupaj z Avstrijo in Nemčijo) vstopa Hrvaške v Evropsko zvezo. Sosega je na dobri poti, da najkasneje v začetku naslednjega desetletja vstopi v federalni odnos z nami (v okviru Evropske zveze). Nelagodje v meddržavnih odnosih pa ostaja in se obdobje pogloblja, saj so (poleg občasnih) ovire stalnice na poti političnega sodelovanja predvsem:

- redka sporna obmejna območja (približno 2 % mejne črte) - vključno s kopensko mejo v dolini reke Dragonje in morsko v Piranskem zalivu ter mejo ob Muri, za katere evropske institucije menijo, da bi jih državi najbolje rešili v arbitražnem postopku;
- nerešena vprašanja dolgov hrvaških podjetij slovenskim bankam in dolgov le-teh hrvaškim varčevalcem (v vrednosti približno 200 milijonov €), ki so Slovenijo privedli pred evropska sodišča;
- problemi pri upravljanju, proizvodnji, razgradnji odpadkov in dobavi električne energije hrvaškemu elektrogospodarstvu iz solastniške jedrske elektrarne Krško, o kateri se trenutno odloča na ameriškem sodišču za poravnave; in
- nezagotovljena recipročnost pri poslih z nepremičninami za slovenske državljane na Hrvaškem.

Obseg gospodarskega sodelovanja in pestrost gospodarskih povezav Slovenije s Hrvaško (na osnovi poročil Banke Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije in Statističnega urada Republike Slovenije) sta za območje Jugovzhodne Evrope oziroma Zahodnega Balkana izjemno ugodna. Izvoz in uvoz postavljata Hrvaško daleč na prvo mesto v "regiji". Izvoz Slovenije na Hrvaško se je v samo petih letih podvojil (indeks 203) in znašal leta 2005 kar 51,1 % vsega blagovnega pretoka na območju Jugovzhodne Evrope.

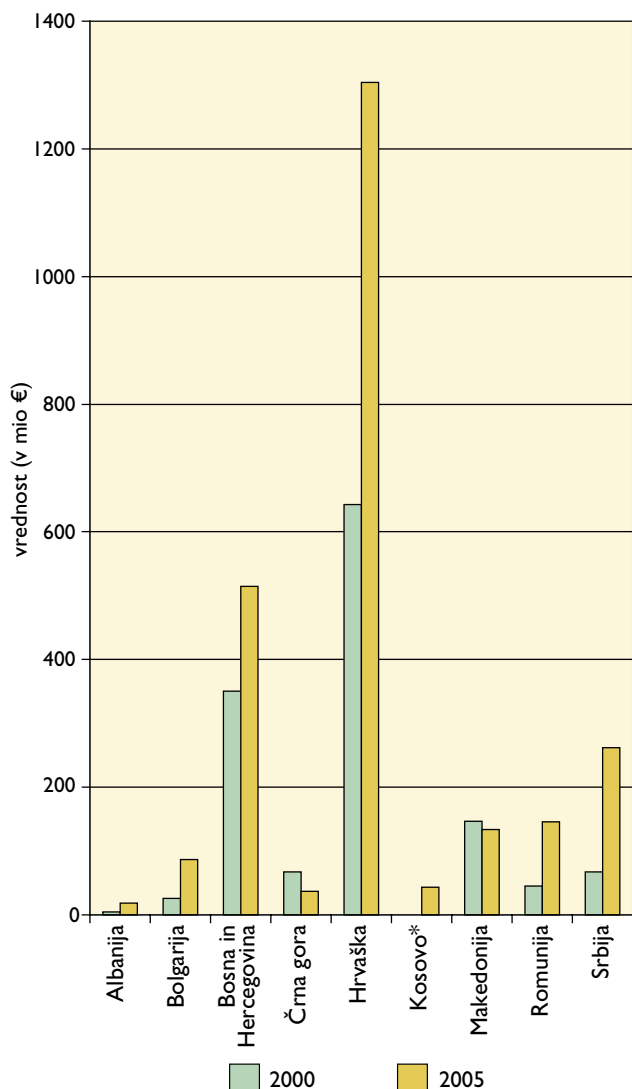
Uvoz iz sosednje države kaže nekaj slabšo rast (indeks 145), a je s 53,7 % še vedno v samem vrhu trgovanja v regiji. Vstop Slovenije v Evropsko zvezo je koristil predvsem Sloveniji, saj se je delež izvoza povečal za slabe štiri odstotke, uvoz pa v deležu trgovanja v "regiji" zmanjšal kar za 13 odstotkov (preglednica 1).

Hrvaška je bila leta 2005 (in poprej) deležna bonitete v obliki turističnega obiska Slovencev. Kar 1,4 milijona turističnih potovanj je izbralo kraje na Hrvaškem za končno destinacijo (63,6 %), počitnice (daljša zasebna potovanja) pa je na Hrvaškem preživelo 750.217 Slovencev (76,5 %). S tem se je na Hrvaškem turistični obisk Slovencev po deležu utrdil na tretjem mestu (6). Turistični gospodarstvu obeh držav sta v tesni soodvisnosti, saj sodelovanje ne poteka le na ravni turističnih agencij in gostinsko-prenočitvenih obratov, ampak tudi znotraj agencijskih poslov.

Preglednica 1: Slovenija - izmenjava dobrin z območjem Jugovzhodne Evrope (5, 6, 2).

leto	2000			2005			BDP/preb. (v €)
vrednosti (v mio €)	izvoz	uvoz	saldo	izvoz	uvoz	saldo	za leto 2005
slovenski izvoz/uvoz v/iz držav:							
Albanija	5.058	0.689	4.369	18.415	1.949	16.466	1631
Bolgarija	26.177	41.541	-15.365	86.288	45.047	41.241	2115
Bosna in Hercegovina	350.484	54.586	295.898	514.826	207.783	307.044	1569
Črna gora	67.259	19.170	48.089	36.759	14.063	22.697	1692
Hrvaška	642.931	417.034	225.897	1304.127	608.826	695.301	5246
Kosovo	v okviru Srbije in Črne gore			43.115	0.805	42.309	*
Makedonija	146.874	45.994	100.880	134.135	29.073	105.062	1861
Romunija	45.460	51.615	-6.155	146.132	125.864	20.268	2277
Srbija	67.259	19.170	48.089	261.684	102.354	159.331	2308
Jugovzhodna Evropa	1.351.502	649.800	701.703	2.545.481	1.135.762	1.409.719	2337
Evropa	7.479.636	8.217.084	-737.448	13.364.380	14.585.946	-1.221.566	13.862**
skupaj Slovenija	8.132.403	9.407.699	-1.275.296	14.396.666	15.804.252	-1.407.586	11.362

Opombi: * v okviru Srbije; ** Evropska zveza (EU 25).

Opomba: * Kosovo (za leto 2000): v okviru Srbije in Črne gore.

Slika 1: Izvoz Slovenije v države Jugovzhodne Evrope.

V kolikor želimo v Jugovzhodni Evropi stabilnost in prosperiteto, bo potrebno v tem prostoru obiti preteklo in polpreteklo zgodovino ter delovati pragmatično, s pogledom, zazrtim izključno v prihodnost. Bivša zunanja ministrica Združenih držav Amerike je ob zaključku bosanske in na pričetku (zadnje) kosovske krize 2. novembra 1997 dejala (4): "V današnji eri ne poznamo ločnice med Vzhodom in Zahodom ali Severom in Jugom; obstaja pa prepad med tistimi, ki so ujetniki zgodovine in dotičnimi, ki so se zavzeli pisati zgodovino."

Z drugimi državami v Jugovzhodni Evropi ima Slovenija v vsakem pogledu bistveno manj intenzivne odnose. Slovenska politika velja za zaveznico Makedonije, poleg Hrvaške edine države tega območja, ki je trenutno angažirano vključena v pogajanja za vstop v Evropsko zvezo. Enako mostiščno vlogo v Evropski zvezi ima Slovenija za druge države Zahodnega Balkana (zlasti za Bosno in Hercegovino - BiH, Črno goro in Srbijo). Na diplomatskem področju je delovanje Slovenije obdobjno videno tudi kot "lomastenje slona v omari s porcelanom", saj pogosto ni usklajeno med različnimi akterji države in gospodarstva.

Slovensko gospodarstvo je v Jugovzhodni Evropi udeleženo s številnimi, relativno majhnimi investicijami, trgovska menjava pa je (z izjemo Bosne in Hercegovine, ki je na drugem mestu slovenskega gospodarskega interesa v Jugovzhodni Evropi) relativno skromna in - brez izjeme - v vseh primerih s pozitivnim saldonom za Slovenijo (preglednica 1). Bosna in Hercegovina ima s Slovenijo trgovsko menjavo, ki se giblje nekje okrog 20 % vsega trgovanja na tem območju. Predvsem izrazita je rast uvoza surovin in polproizvodov z območja, saj se je v zadnjih petih letih uvoz iz BiH povečal kar za štirikrat (3).

Med odločnejša vlaganja slovenskih podjetij v gospodarska podjetja Bosne in Hercegovine sodijo v letu 2005 investicije v termoelektrarno Ugljevik II, mrežo hipermarketov (Tuzla, Sarajevo), mlekarino (Tuzla), usnjarno (Visoko), elektroopremo (Laktaši), prehrabeno industrijo (Sarajevo), bencinske črpalke, plinovod in male vodne elektrarne (Fojnica) ter "vodni park" (Sarajevo). Med 120 slovenskimi podjetji jih kar 78 % združuje investicije z domačimi partnerji. Vrednost neposrednih slovenskih naložb v BiH gospodarstvo pa je v letu 2005 preseгла 240 milijonov € (2, 5, 6).

Dokajšen interes slovenskega gospodarstva in lahkotnost, s katero slovenski zasebni skladi kupčujejo z delnicami podjetij in skladov v Jugovzhodni Evropi, je vzbudil nekatere vlade držav v Jugovzhodni Evropi, da so v letu 2007 pričele z lobiranjem in oglašanjem prednosti investiranja v njihovo gospodarstvo (v tem prednjačita Črna gora in Makedonija). Makedonski oglas v najbolj branih slovenskih dnevnikih obljublja (1): "Investirajte v Makedoniji! Nov poslovni raj v Evropi: najnižja davčna stopnja na dobiček (10 %), najnižja enotna davčna stopnja na dohodek (10 %), davek na reinvestiran dobiček (0 %), hiter postopek za registracijo podjetij (3 dni), konkurenčna delovna sila

(povprečna bruto plača 370 €), prost dostop do velikega trga (650 milijonov potrošnikov: prosta trgovina z EU 27 in 13 drugimi evropskimi državami), makroekonomska stabilnost (3,1 % inflacija), odlična infrastruktura (država Wi-Fi), država-kandidatka za vstop v Evropsko zvezo in Nato." Skupna vrednost slovenskih investicij v Makedoniji znaša 112 milijonov €.

Na vlaku v Evropo – z zamudo ...

Že drugo desetletje popotuje Jugovzhodna Evropa proti politični stabilnosti in gospodarski prosperiteti. Slovenija je iz počasnega vlaka prestopila na evropski ekspres že na prvi postaji. Ne oziraje se na prejšnje povezave s tem prostorom je med prvimi tranzicijskimi državami Evrope prispela v gospodarsko in politično okolje odličnosti. Druge države Jugovzhodne Evrope, z izjemo Romunije in Bolgarije (1. 1. 2007 sta vstopili v Evropsko zvezo), so še na različnih postajah te poti.

Kosovo (pod protektoratom Združenih narodov) na začetku leta 2007 formalno-pravno (še) sodi v okvir srbske države, stopa na pot neodvisnosti. Zgled Črne gore je obudil podobne težnje tudi med srbskim prebivalstvom Republike Srbske (pod protektoratom Evropske zveze) v Bosni in Hercegovini. Druge države tega območja so že postajo ali dve dlje, še najdlje naša sosedna Hrvaška, ki ji vztrajno sledi Makedonija.

Na trasi te proge pa bo potrebno odpraviti še prenekatere oviro ter zgraditi številne mostove, saj:

- so odnosi med Sarajevom in Beogradom podobni odnosom v hladni vojni med velesilama;
- zaradi številnih nerešenih mejnih vprašanj gradi Hrvaška avtocestno povezavo z Dubrovnikom povprek, po mostu, čez (bosansko teritorialno) morje;
- je stališče Srbije do Kosova neomajno in ne priznava Kosovu niti najnižje stopnje suverenosti;
- Makedonija ne tlakuje ustrezne poti v Evropsko

zvezo z uporabo simbolov in s sklicevanjem na (geografsko sicer korektno) v tem prostoru locirano grško dediščino.

Slovenija je na področju doseganja demokratičnih standardov in tržnega gospodarstva naredila v preteklem dvajsetletnem obdobju bistveno več kot katera koli druga suverena entiteta v Jugovzhodni Evropi. Zgodovinskih izkušenj (še) ne zmore pozabiti oziroma preseči in tudi dolivanje olja na ogenj nedorečenosti postjugoslovanskih rešitev ji ni tuje. S svojo politično močjo in ugledom oziroma kot priznано mostišče Evropske zveze za Jugovzhodno Evropo bi lahko ravnala drugače oziroma pazljiveje pristopala k problemom tega območja. Izrabila bi lahko svojo gospodarsko moč, saj prekaša po bruto družbenem proizvodu na prebivalca države v regiji v povprečju za štirikrat (Hrvaško za dvakrat). Na tej osnovi bi lahko zanesla zadovoljstvo v degradirana območja denimo Bosne in Hercegovine, kjer je BDP s 1569 € osemkrat manjši kot v Sloveniji in najnižji v regiji (na ravni Albanije). Jugovzhodna Evropa pa, po razpoložljivih podatkih sodeč, doslej ni bila gospodarski izziv za Slovenijo. Le 19,1 % izvoza in 7,8 % uvoza iz držav tega območja je sicer za odstotek več kot pred petimi leti, a le drobec (petina v izvozu in desetina v uvozu) tistega, kar ustvari v trgovanju z državami Evropske zveze (2). V kolikor želi Slovenija okrepiti odnose z državami Jugovzhodne Evrope, bosta politika in gospodarstvo morala hoditi z roko v roki. Bojkotiranje slovenskih proizvodov (denimo mleka), zaradi take ali drugačne politične lahkomišelnosti, je v tem okolju še živo.

Pred desetletjem in pol je veljalo v Sloveniji za hereitično, če bi kdo izmed slovenskih javnih delavcev omenil ali zapisal, da je razpad Jugoslavije pomenil katastrofo za slovensko turistično gospodarstvo. Takratnemu postavljanju prioritet ni kaj oporekati. Nasprotno! Sedanje prioritete pa naj temeljijo na ohranjanju nacionalne suverenosti, a tudi in predvsem partnerstvu v politiki in gospodarstvu ter intenzivnemu gospodarskemu povezovanju čez Schengensko mejo. Tudi v prihodnje, ko bo ta (kmalu) presežena.

Literatura

1. Delo 2007: Investirajte v Makedonijo! (oglas). Delo (22. 02. 2007). Ljubljana.
2. Der Fischer Weltalmanach 2007: Zahlen, Daten, Fakten. Fischer Taschenbuch Verlag. Frankfurt am Main.
3. Gosar, A. 2006: Political Geography of the Post-Dayton Slovenia – BiH Relations: Selected Topics. The Western Balkans – A European Challenge. On the Decennial of the Dayton Peace Agreement. Založba Annales. Koper.
4. Nijman, J. 1998: Madeleine Albright and the Geopolitics of Europe. GeoJournal. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht.
5. Statistični letopis 2004: Izvoz in uvoz blaga po državah. Statistični urad RS. Ljubljana.
6. Statistični letopis 2006: Izvoz in uvoz blaga po državah. Statistični urad RS. Ljubljana.

Gospodarska vlaganja na območje nekdanje Jugoslavije

zamujena priložnost?!

IZVLEČEK

Pri širjenju političnega in gospodarskega vpliva Slovenije se nemalokrat srečamo z različnimi preprekami. Da bi bilo le-teh čim manj, je potrebno na državnem nivoju zagotoviti zadostno in ustrezno podporo ter ugodne pogoje za prodor na tuje trge.

Ključne besede:

nekdanja Jugoslavija, Balkan, gospodarsko sodelovanje, Slovenija.

ABSTRACT

The Economic Investments in Former Yugoslavia: Opportunity Already Lost?

Political and economic expansion of influence over the Slovenian national borders frequently comes across different obstacles. In order to minimize them, it is necessary to ensure (at the state level) sufficient support environment and favourable conditions for the breakthrough to the foreign markets.

Key words:

former Yugoslavia, Balkan, economic co-operation, Slovenia.

Avtor besedila in fotografij:

ANDREJ HARAKOVIČ, univ. dipl. geog.,
Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta,
Ljubljana, Slovenija

E-pošta: andrej.herakovic@ff.uni-lj.si

COBISS I.04 strokovni članek

Razvoj države je močno povezan z njeno lego in položajem, velikostjo, politično ureditvijo in močjo njenega gospodarstva. Glede na to, da se uspešna mednarodna trgovina in povezovanja največkrat začenjajo s sosednjimi državami, je ena izmed priložnosti internacionalizacije slovenskega vpliva tudi širjenje le-tega na jug oziroma jugovzhod. Omenjena smer je zanimiva še toliko bolj, ker se trgi držav na tem območju (Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija in Kosovo, Črna gora, Makedonija) v veliki meri šele vzpostavljajo in krepijo po burnih procesih in dogodkih, ki so se vrstili ob razpadu nekdanje skupne države. Območje je zanimivo tudi zaradi geografske, kulturne in jezikovne bližine.

Slovensko gospodarstvo je premajhno, da bi zasedalo "velika polja" v svetovnem smislu, kljub vsemu pa dovolj veliko, da lahko izkoristi tiste malenkosti, ki posamezno državo, njeno prebivalstvo in gospodarstvo delajo opazno, prepoznavno in uspešno. Hkrati lahko vse prednosti postanejo tudi nevarnosti, če jih ne znamo pravilno uporabljati. Rešitev se nakuže v dveh preprostih besedah: privlačnost in uspešnost. Katere so tiste privlačne lastnosti Slovenije in Slovencev, ki jih lahko "uspešno" izvozimo?

Skupna dediščina kot prednost?!

Relativno uspešnemu nastopu Slovenije na območju nekdanje Jugoslavije je botrovalo več dejavnikov: tranzitna lega, izkušnje glede delovanja sedanjih držav iz nekdanje skupne države, socialne vezi, jezikovna bližina, počasna, a stalna umiritev razmer ter sorazmerna nenasičenost trgov.

Slovenski kapital prihaja na območje nekdanje Jugoslavije z investicijami podjetij, ki se uveljavljajo na teh trgih, z vlaganjem v vrednostne papirje, da vsakoletnega vložka prek turizma niti ne omenjamo.

Po podatkih Banke Slovenije (1) se vložki vsako leto povečajo v znatni meri, zato skupna vrednost investicij na ta območja pomembno vpliva na končno uspešnost slovenskega gospodarstva. Obenem na tem območju nismo neznani in so zato izhodišča nekoliko boljša. Dejanska uspešnost posamezne investicije je povsem odvisna od posameznega primera, njegove velikosti in teže ter širših interesov.

Kljub vsemu je potrebno dodati, da so trgi in območja nekdanje skupne države za slovensko gospodarstvo pomembni, saj:

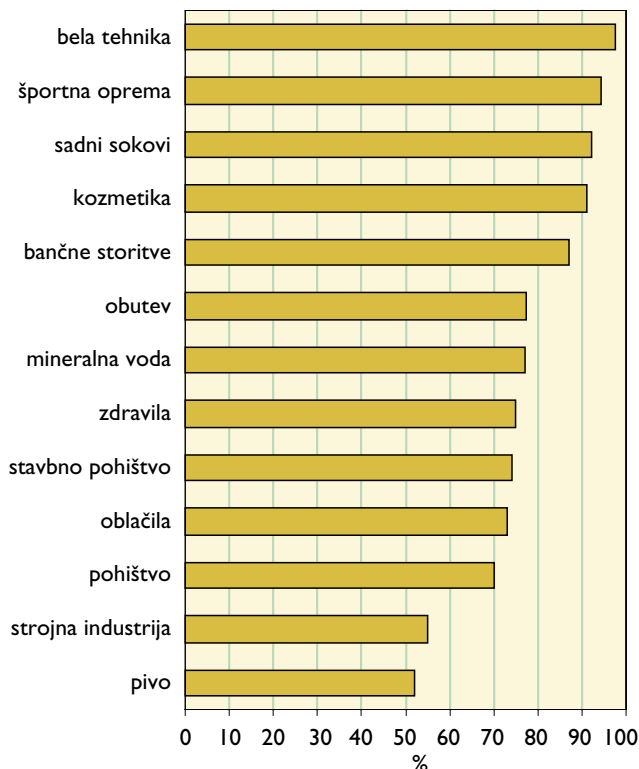
- je skupina teh trgov v celoti desetkrat večja od našega domačega,
- na njih še ni popolne zasičenosti s proizvodi in storitvami,
- ima območje kot celota velik potencial,
- smo geografsko zelo blizu.

Desetletja po drugi svetovni vojni je bila Slovenija ciljno območje številnih ekonomskih doseljencev z območij nekdanje skupne države. Bila je gospodarsko najbolj razvit del te skupnosti, obenem pa se je bilo zaradi različnih vzrokov veliko lažje seliti z enega dela države na drugega kot preko meja v tujino. Posledično živi danes v Sloveniji veliko priseljencev in njihovih potomcev (prva, druga, tretja generacija), ki še vedno ohranjajo in negujejo stike ter povezave z območjem svojega izvora. S pomočjo tovrstnih stikov se lahko na omenjena območja prenašajo informacije o slovenskem gospodarstvu, njegovem delovanju, njegovih proizvodih, blagovnih znamkah idr. Prenašanje tovrstnih informacij je danes še toliko pomembnejše, saj se potencialno lahko na ta način predvsem pri tamkajšnjemu mlademu prebivalstvu, ki v preteklosti ni imelo "jugoslovanske izkušnje", vzpostavijo pozitivni vrednostni vzorci o slovenskem gospodarstvu in njegovih blagovnih znamkah. Za mlajše generacije je Slovenija samo ena izmed mnogih tujih držav, kjer je moč kupiti različne proizvode. Zato bi morali biti tudi slovenski proizvodi predstavljeni kot proizvodi z zahoda - tako po izvoru kot tudi kakovosti.

Kljub vsemu lahko še vedno z veliko mero gotovosti trdimo, da so na območju nekdanje Jugoslavije slovenska podjetja in njihove blagovne znamke prepoznavne in cenjene ter med prebivalstvom še vedno uživajo relativno veliko stopnjo zaupanja (slika 1, kjer so prikazani rezultati raziskave Centra za marketing Mark-plan in Gral- Iteco; 4). Na območju Srbije so slovenski izdelki še vedno zelo dobro sprejeti in zaželeni. Takšno stanje oziroma njegova izhodišča so za slovenska podjetja optimistična, vendar se te razmere ob neaktivnem pristopu (zlasti glede prepoznavnosti) ne bodo obdržale dalj časa, saj obstaja velika verjetnost, da bodo slovenska podjetja izrinjena zaradi bolj vsečne in cenejše tuje konkurence.

Preglednica 1: Slovenske neposredne naložbe (v mio €) na območju nekdanje Jugoslavije od 1994 do 2005 (1, 2, 3).

država/leto	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Hrvaška	157,3	178,3	190,5	219,6	292,9	307,7	380,2	452,2	527,4	609,8	679,1	789,3
Bosna in Hercegovina	12,0	12,6	14,1	17,7	21,5	32,4	67,9	109,5	171,2	206,7	217,0	277,1
Srbija in Črna gora	22,7	42,1	27,7	26,7	29,9	28,2	31,9	49,0	94,5	205,5	291,6	501,1
Makedonija	13,0	16,5	18,5	17,5	21,4	39,2	50,1	53,3	61,4	79,4	91,6	111,8
ostale države sveta	83,6	132,8	119,8	134,7	177,1	217,2	295,2	475,2	607	747,5	951,6	1290,6

Slika 1: Delež oseb v Srbiji, ki bi kupovale oziroma uporabljale izdelke/storitve iz Slovenije (4).

Prednosti in ovire v novih družbenih razmerah

S pomočjo socialnih mrež posameznikov ali skupin se lahko vzpostavlja komunikacija in nadalje tudi sodelovanje na vseh ravneh, ko bodo te skupine uvidele interes za sodelovanje. Vendar tu mnogokrat nastanejo težave, ker se s strani državnega aparata takšne možnosti prevečkrat zanemarljivo. K sreči so prejšnja obdobja stakla mnogo socialnih in družbenih vezi, ki se po razpadu države niso povsem pretrgale in zanemarile. Nekateri so jih uspeli izkoristiti bolje kot drugi.

Postavi se vprašanje, kako je stare vezi poskušala oplemeniti država? Enoznačnega odgovora ni, pogledi so lahko celo diametralno nasprotni. Kljub vsemu pa podatki kažejo, da se Slovenija ne zna postaviti za svoje interese, interese svojih državljanov ter nenazadnje interese lastnega gospodarstva. To se v veliki meri odraža takrat, ko pride do konflikta interesov med posameznimi vplivnimi sferami. Vse prevečkrat zaradi neodločnosti, majhne vplivnosti, nedorečenih ciljev in interesov naše gospodarstvo potegne krajši konec. Med najodmevnejše tovrstne izkušnje se uvrščajo

Terme Čatež (Sunčani Hvar), težave avtoprevoznikov s prevozom naftnih derivatov prek ozemlja Hrvaške, problemi bank pri nastopanju na teh trgih, pozivanje k bojkotom slovenskih izdelkov, težave Fructala, Radenske, ovire Mobitela za pridobivanje koncesije za mobilnega operaterja na Kosovu itd. Takšnih in podobnih "incidentov" je veliko. Gre predvsem za zadeve z večjo politično težo. Pri manjših poslih se težave pojavljajo v manjši meri in so medijsko manj zanimive, vendar niso zanemarljive. S takšnimi dejavnimi posamezne države kažejo "mišice", navidezno ščitijo svoje gospodarstvo in/ali pa so preprosto preveč pod vplivom interesov tujih konkurentov (velikih igralcev), ki so bolj spretno spojeni s političnimi krogi znotraj posamezne države.

V dobršni meri na medsebojne odnose vplivajo tudi različne lokalne politike s specifičnimi interesi. Mnogokrat se izrablja nevednost prebivalstva za obračunavanje s političnimi nasprotniki ali pa za vsaj navidezno zaščitniško in domoljubno dejanje posameznikov oziroma potrošnikov. Ponavadi se takšna dejanja srednjeročno in dolgoročno ne obnesejo, na kratek rok lahko prinesejo akterjem koristi, vlagateljem pa škodo. Včasih se zdi, da so takšni ukrepi naperjeni samo proti Sloveniji in njenemu gospodarstvu, ker prevzema domača podjetja ali poskuša s t. i. *green field* investicijami (investiranje v izgradnjo novega

Ne smemo pozabiti, da Slovenija posreduje večinoma končne izdelke in ne znanja, da podružnice slovenskih podjetij na tem območju zaenkrat še ne ustvarjajo novega znanja in proizvodov. Prav tako se vse preveč pojavlja nestabilnost znotraj posameznih držav, saj se nikoli ne ve, ali se bodo notranjepolitične razmere na posameznih območjih zaostrovale in ali so dolgoročno gledano lahko stabilne. Iz tega izvirajo tudi drugi problemi, ki se kažejo v pomanjkanju demokratičnih in preglednih postopkov glede odločanja in dodeljevanja poslov. To gre v veliki meri na roko tistim, ki imajo moč vplivanja – na primer mednarodnim mirovnim silam in državam, ki jih pošiljajo. Morebiti obstaja možnost na tem področju tudi za Slovenijo, saj je bil pred kratkim na Kosovo poslan bataljon slovenskih vojakov?

proizvodnega obrata in ne nakup že obstoječega podjetja ali obrata). Mogoče gre le za nevoščljivost ali pa tudi za oklepanje določenih vedenjskih in poslovnih vzorcev iz preteklosti. Posamezne poteze so lahko samo odraz še vedno nerešenih meddržavnih sporov, ki so nastali z osamosvojitvijo ali kmalu po njej. Eno glavnih vprašanj je, kako stvari reševati brez nepotrebnih zapletov in pri tem omogočiti lastnim potencialom, da svojo dejavnost širijo tam, kjer se jim zdi poslovne priložnosti dobre.

Slika 2: Pogovor, počitek in delo na ulici - balkanski stereotip ali resničnost (foto: Andrej Herakovič)?

Na napakah se (na)učimo?!

Odkar je Slovenija samostojna država, je očitno pomanjkanje strateškega načrtovanja za širjenje interesov države zunaj njenih meja, predvsem strategija kot taka ni konsistentna in jo zna vsaka naslednja vlada malce zamenjati ter prilagoditi svojim potrebam in željam. In ravno konsistentnost zagotavljanja ter spodbujanja gospodarske dejavnosti zunaj državnih meja bi morala biti ena izmed ključnih usmeritev gospodarske politike. Za uresničitev ciljev bi bilo potrebno izkoristiti socialne in druge mreže, ki so danes še dovolj močne, kar bi nam omogočilo, da bi še vedno dosegali zavidljivo stopnjo prepoznavnosti in ugleda.

Zavedati se moramo, da mlajše generacije (na območju nekdanje Jugoslavije), ki počasi prihajajo na fakultete, nimajo nobene izkušnje s Slovenijo. Če se slovensko gospodarstvo ne bo uspelo dobro zasidrati na teh območjih in s kakovostnimi izdelki sporočiti mladini, da je Slovenija privlačna, njeni proizvodi pa kakovostni, se nam dolgoročno gledano obetajo težave.

Vse znanje, ki smo ga v desetletjih skupnega bivanja nabrali, lahko izpuhti. Močno dvomim, da bo potem gospodarsko sodelovanje med Slovenijo in državami Balkana boljše. Zavedati se moramo tudi (9), da "ne bo nihče ničesar kupil zato, ker je slovensko. Kupil bo zato, ker je dobro – četudi je slovensko." In k temu je potrebno stremeti.

Literatura

1. Banka Slovenije 2004: Neposredne naložbe 1994-2003. Banka Slovenije. Ljubljana.
2. Banka Slovenije 2005: Neposredne naložbe 2004. Banka Slovenije. Ljubljana.
3. Banka Slovenije 2007: Neposredne naložbe 2005. Banka Slovenije. Ljubljana.
4. Beltram, M. 2002: Strategija vstopa slovenskih trgovskih podjetij na srbski trg: diplomsko delo. Ekonomska fakulteta. Ljubljana.
5. Dolinar, T. 2004: Pomen internacionalizacije za gospodarski razvoj Slovenije: diplomsko delo. Ekonomska fakulteta. Ljubljana.
6. Herakovič, A. 2005: Političnogeografski in gospodarski vidiki povezovanja Slovenije z državami nekdanje Jugoslavije: diplomsko delo. Filozofska fakulteta. Leskovec pri Krškem.
7. Medmrežje: Svetličič, M., Jaklič, A. 2001: Neposredne investicije Slovenije v državah nekdanje Jugoslavije: strateški ali defenzivni odziv? URL: <http://miha.ef.uni-lj.si/isee/clanki/NeposredneInvSlo.pdf> (citirano 14. 2. 2007).
8. Mrak, M., Rojec, M., Silva-Jáuregui, C. 2004: Slovenia: From Yugoslavia to the European Union. World Bank. Washington.
9. Crnkovič, M. 2007: Objektiv. Dnevnik (10. 3. 2007). Ljubljana.

Šaleška in Zgornja Savinjska dolina

(Zbornik znanstvenih in strokovnih člankov 19. zborovanja slovenskih geografov, Velenje 21.-23. 10. 2004; izdal Inštitut za ekološke raziskave ERICo, Velenje, 2006, urednik: Matjaž Šalej, 304 str.)

Po Paki in Savinji je preteklo že kar nekaj vode, preden smo v začetku leta 2007 dočakali lično in inovativno oblikovan (za kar je poskrbela kreativna celica OPA:groop) zbornik prispevkov z zadnjega zborovanja geografov. V zborniku so zbrani prispevki z 19. zborovanja slovenskih geografov, ki je bilo oktobra 2004 v Velenju, pripravili pa so ga geografi z inštituta v sodelovanju z Zvezo geografskih društev Slovenije. Vsi sodelujoči se ga bomo še dolgo spominjali v strokovnem in družabnem smislu kot tudi sicer drugih podobnih srečanj geografov na velenjskem koncu, kjer smo dobrodošli "v vsakem letnem času".

Obravnavano območje Zgornje Savinjske in Šaleške doline je bilo nazadnje v osrčju zanimanja slovenskih geografov pred več kot 40 leti, natančneje leta 1964, ko je bilo v Velenju četrto zborovanje geografov. Kot je navada, se je tudi tokrat organizator zavezal, da bo izdal in objavil zbornik prispevkov z zborovanja v samostojni publikaciji. V njej je na 304 straneh predstavljenih 26 strokovnih člankov, ki so bili v obliki strokovnih predavanj predstavljeni na zborovanju. Avtorji člankov so geografi in strokovnjaki iz domače regije, kot tudi raziskovalci in publicisti, ki se kakorkoli ukvarjajo z aktualno slovensko geografsko problematiko v različnih raziskovalnih in vladnih ustanovah. Članki obravnavajo regionalno-razvojne izzive obravnavanega

območja, sonaravni in trajnostni razvoj, gospodarstvo, regionalno planiranje, naravne vire, prebivalstvo, naselja, promet, nekaj fizičnogeografskih tem in Slovenijo v Evropski zvezi.

V razpravah in člankih je pogostokrat obravnavana dvojnost regije. Na eni strani razviti industrijski in termoelektrični bazen Šaleške doline ter na drugi razvijajoča se sonaravna in turistična Zgornja Savinjska dolina, kjer pa moramo računati tudi z določenimi omejitvami (na primer naravnimi nesrečami). Dvojnost regije je vidna že v podobi tamkajšnjih pokrajin in je v regionalnem pogledu obvezen povezovalni element ter zaščitni znak tega območja. Industrializirana Šaleška dolina ter na drugi strani turistična in gozdni potencial Zgornje Savinjske doline in obrobja Šaleške doline se na ta način dopolnjujeta v dejavnostih obravnavane regije. Z zbornikom bosta Savinjska in Šaleška dolina v geografskem smislu še bolje poznani, nazadnje tudi kot Savinjsko-Šaleška regija. Publikacija bo še kako dobrodošla vsem, predvsem pa tamkajšnjim učiteljem geografije (naročite jo lahko na ERICo) ter drugi domači strokovni javnosti in bralcem, ki jih zanima domače okolje ter znanje in vedenje o Šaleški in Zgornji Savinjski dolini. S tem bodo pri svojem delu dopolnili znanje in koristno uporabili novejša izsledke raziskav. Zbornik ponuja kar nekaj izjemno

dobrih strokovnih prispevkov, ki bogatijo znanje in vedenje o območju med slapom Rinka in sotesko Huda Luknja. Nepogrešljiv bo tudi kot strokovni pripomoček k domoznanstvu, pa naj bo to raziskovanje, pouk ali enostavno geografsko zanimanje za aktualne fizično- in družbenogeografske teme oziroma procese.

Urednik zbornika se v uvodu opravičuje oziroma zaključuje, "da za nekatere stvari ni nikoli prepozno. Nikoli ni prepozno osvajati novih znanj, razvijati se, se počutiti pripadnik neke skupnosti, doživeti in spoznati novih ljudi, pokrajin, regij – in nikoli ni prepozno izdati knjige". Prepričani smo, da je opravičilo odveč, saj boste s članki v zborniku dovolj dobro in še bolje spoznali Savinjsko ter Šaleško dolino, za kar je vedno pravi čas. Vsem bralcem pa naj bo brskanje po zborniku hkrati tudi povabilo za aktivno udeležbo na naslednjem, jubilejnem 20. srečanju slovenskih geografov.

Miha Pavšek

20. ZBOROVANJE SLOVENSkih GEOGRAFOV

Murska Sobota, marec 2009

Pomurje

Prireditelj:

Društvo geografov Pomurja
v sodelovanju z
Zvezo geografskih društev Slovenije

Zbornik Evromediteranske regije EGEA

Februarja 2007 je izšel zbornik s kongresa evropskih študentov geografije, ki se je med 24. in 28. aprilom 2006 odvijal v Gorenju pri Zrečah na Pohorju. Kongres z naslovom "*Challenging Europe – facing ideas, finding solutions*" (Izziv Evrope – sveže ideje, nove rešitve) je pod okriljem Evropske geografske zveze – EGEA* organiziralo Društvo mladih geografov Slovenije – DMGS**.

Na kongresu je sodelovalo triinšedeset udeležencev iz šestnajstih držav in enaindvajsetih evropskih univerz, ki so bili glede na področje svojega zanimanja razvrščeni v različne tematske delavnice. V zborniku so objavljene ugotovitve posameznih delavnic, do katerih so se pod vodstvom mentorja tekom kongresa dokopali udeleženci, mesto pa se je našlo tudi za referate, ki so jih udeleženci predstavili navzočim.

Z izbranimi tematikami kongresa smo na primeru Zreškega Pohorja (kot tudi drugih delov Evrope) poskušali izpostaviti nekaj aktualnih vprašanj današnjega časa: prostorsko planiranje, varovanje okolja, preobrazba podeželja,

manjšinska problematika itd., jih raziskati in posredovati sveže ideje za njihovo rešitev. V zborniku tako lahko preberete o varovanju okolja in konfliktnosti interesov na Pohorju ter na Kopaoniku in Stari Planini v Srbiji, spoznate problematiko pohorskega in moldavskega podeželja in se podrobneje seznanite z madžarsko manjšino pri nas ter s Kašubi na Poljskem. Berete lahko o preglavicah, ki jih s svojim poplavljanjem povzroča reka Dravinja in izveste košček "zaskrbljujoče resnice" o privatiziranju vodnih virov v svetu. Seznanite se lahko s hitro razvijajočo se turistično dejavnostjo na Pohorju in nenazadnje tudi z možnostmi bodočega prostorskega razvoja Zreč.

V zborniku so zbrana razmišljanja in dosedanje izkušnje evropskih študentov geografije, ki šele stopamo na pot geografskega raziskovanja in preučevanja. Spoznali boste, kako se obravnavane tematike zrcalijo v očeh mladih, razmišljujočih in družbeno kritičnih potencialnih raziskovalcev, profesorjev geografije, znanstvenikov. Za marsikoga izmed nas je to komaj prvi poskus strokovnega/znanstvenega prispevka in doprinosa k naši geografski stroki, zato ne zamerite preveč, če so naši koraki morda še malo obotavljajoči in negotovi, kajti še za tako negotovimi koraki in drobnimi stopinjami se sčasoma začne viti sled.

Tajan Trobec

* EGEA – *European Geography Association* (Evropska geografska zveza) povezuje študentska geografska združenja iz celotnega evropskega prostora v mednarodno mrežo (več na spletnem naslovu: www.egea.eu).

** DMGS – Društvo mladih geografov Slovenije združuje študente geografije, ki študirajo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (več na: www.dmgs.org).

Društvo Morigenos in delfini v slovenskem morju

Dolgo je prevladovalo mnenje, da delfini v naše morje zaidejo le občasno. Danes lahko na podlagi sistematičnih raziskav društva *Morigenos* potrdimo, da delfini v slovenskem morju niso le naključni obiskovalci.

Društvo *Morigenos* je neprofitna, nevladna organizacija, ustanovljena leta 2001, ki se posveča raziskovanju in zaščiti morskih sesalcev ter ohranitvi morskega okolja. Glavni in najbolj dolgoročni projekt je preučevanje in zaščita delfinov – velikih pliskavk (*Tursiops truncatus*) v slovenskem morju in okoliških vodah (območje Tržaškega zaliva in severne Istre nasploh). Delfini so namreč pomemben del morskega ekosistema in nenadomestljiv del biodiverzitete. Nahajajo se v samem vrhu prehranjevalne verige in živijo tudi več kot 40 let, zato so biološki zbiralci onesnaženih snovi in izredno dobri pokazatelji stanja morskega okolja.

S pomočjo neinvazivne znanstvene metode foto-identifikacije je v katalogu identificiranih 80 delfinov. Prepoznavajo se jih po naravnih oznakah na telesu (praske, zareze, brazgotine, pigmentni vzorci, oblika plavuti), predvsem na hrbtnih plavutih, ki se razlikujejo pri vsakem delfinu. V projektu se poleg foto-identifikacije zbirajo podatki o njihovi razširjenosti, številčnosti, medsebojnih odnosih s človekovimi aktivnostmi ipd.

Slovenske teritorialne vode predstavljajo le del njihovega življenjskega okolja, saj državne meje zanje ne obstajajo. Z raziskovalnimi odpravami po severni Istri se raziskovalno območje širi. V letu 2005 se je na takšni

odpravi uspešno prepoznalo dva delfina, ki sta že bila foto-identificirana pri nas, nekaj pa se jih je v katalog uvrstilo prvič. Uspešno se je zaključila tudi odprava v začetku februarja 2007, morebitna prepoznavanja posameznih delfinov pa bodo znana po analizi pridobljenih podatkov.

Pomemben del zaščite in ohranitve delfinov predstavljajo aktivnosti za informiranje, izobraževanje in osveščanje javnosti. Slednje se izvaja z multimedij-skimi predavanji in predstavitvami, projektom "Posvojite delfina", mednarodnimi raziskovalnimi tabori, prireditvijo "Moji, tvoji, naši delfini" (Dan delfinov), razstavami fotografij, poljudnimi članki ter spletno stranjo. Društvo uspešno sodeluje pri več mednarodnih projektih in ima s strani Ministrstva za okolje in prostor podeljen status "društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave".

Eden biserov slovenske raznolikosti je naše morje in življenje v njem. Člani društva *Morigenos* morje in življenje občudujemo in ju želimo s svojim delom in osveščanjem javnosti ohraniti vsaj v današnji podobi.

Ana Hace

Velika pliskavka (foto: Tilen Genov).

Balkanska ogrlica

Zavod Republike Slovenije za šolstvo, OE Maribor, je v sodelovanju z agencijo Van Gogh jeseni 2006 organiziral strokovno ekskurzijo za učitelje geografije in zgodovine (70 članska skupina, v kateri je bilo tudi nekaj negeografov in nezagodovinarjev, ki so prispevali k večji interdisciplinarnosti) v južno Dalmacijo, Črno goro, Albanijo in Makedonijo.

Ekskurzija je bila namenjena spoznavanju naravno- in družbenogeografskih značilnosti južnega Balkana, s katerim nas povezuje tesna zgodovinska in geografska preteklost ter večdesetletna pripadnost skupni državi. S pomočjo lokalnih vodnikov in prispevkov nekaterih udeležencev ekskurzije smo spoznavali bogato preteklost območja, značilnosti pokrajine, mešanje kultur, narodov in jezikov, različno gospodarsko razvitost in njihove razvojne možnosti.

V Splitu, največjem in najpomembnejšem mestu Dalmacije, smo si ogledali Dioklecijanovo palačo, spomenik iz poznorimskega obdobja. Pot smo nadaljevali proti Omišu, ki leži v kanjonu reke Cetine.

Ob Radmanovih mlinicah na reki Cetini smo tako izvedli prvo terensko vajo. Sledil je postanek v Dubrovniku, ki je s svojo izjemno zgodovinsko in kulturno vrednostjo od leta 1979 vpisan na seznam svetovne dediščine UNESCO.

Sledilo je spoznavanje Črne gore, ki je pred kratkim razglasila neodvisnost. S svojega zornega kota nam jo je prijetno in doživeto predstavila udeleženka ekskurzije, ki je svoje otroštvo in mladost preživela v Baru, potem pa se je družina preselila v Slovenijo. Skoraj v celoti smo obkrožili Boko Kotorsko. V Perastu smo se vkrcali na ladjo in se odpeljali na otok Gospe od Škrpjela in v Kotor. Podali smo se tudi v nekdanjo črnogorsko prestolnico Cetinje, kjer smo si ogledali samostan. Bratje so nam pokazali relikvije, ki jih zelo častijo in jih zato ne pokažejo vsakomur, ter zakladnico. Zelo zanimiv je bil tudi ogled reliefa Črne gore in "Biljardnice", ki je posvečena vladiki Petru Petroviću Njegošu. Sprehodili smo se tudi po zbirkah, ki jih hranijo muzej umetnosti in zgodovinski muzej, etnografski muzej ter Dvor kralja Nikole II. Sledila je vožnja proti Rijeki Crnojevića, kjer smo se vkrcali v dve ladjici ("čune") in v popoldnevu uživali v panoramski vožnji po Skadarskem jezeru, ki je proti peti popoldne zaradi okrepjenega vetra postajala vse bolj razburljiva. Po varnem pristanku v Virpazarju je šilce žganja ob tradicionalni glasbi zelo dobro prijalo. V Ulcinju je polovica udeležencev (raje kot izvedbo terenskih vaj na obali) opravila raziskovanje "družabne" geografije v mestu, kjer je zelo prisoten slovenski, albanski in romanski značaj.

Črnogorsko-albansko mejo smo prečkali pri Sukobinu oziroma Muriganu. Mejne formalnosti so trajale približno uro: med tem smo v bližnji restavraciji lahko spili kavo in že nabavili

prve steklenice albanskega konjaka. V Albaniji smo si ob spremstvu lokalnega vodnika ogledali Skadar, Krujo, Drač, Ardeniko, Apolonio, Berat in prestolnico Tirano.

Albanija s 3,4 milijona prebivalcev je država velikih nasprotij: revščino na eni strani, medtem ko sta najpomembnejše pristaniško mesto Drač in prestolnica Tirana že povsem "evropski". V obeh mestih, ki sta oddaljeni 30 km, se v zadnjih letih veliko gradi, predvsem moderna stanovanjska in hotelska naselja, ki so na žalost predimenzionirana in prazna kljub dejstvu, da vedno več prebivalcev zapušča podeželje in odhaja v Tirano, ki je postala mesto šele v 17. stoletju. Po drugi svetovni vojni se je začela t. i. bunkerska doba kot boj proti imperializmu, v kateri je zrastle 700.000 bunkerjev, ki so še danes posejani po državi. Odločili so se, da jih ne bodo odstranili zaradi previsokih stroškov, obenem pa naj ostanejo kot pomnik preteklosti. Nekateri prebivalci so jih vgradili v svoja bivališča, številni pa samevajo ob razglednih točkah, na robovih obdelovalnih površin, na obalni črti, ...

Njihova cestna infrastruktura je zelo različno razvita, iz makadamske ceste se lahko pripelješ neposredno na avtocesto. Prevladujoči vozni park predstavljajo odsluženi mercedesi z nemškega trga, katerega so pred dvema letoma dobesedno očistili. Nekateri služijo tudi za "mobilno" menjalnico.

Ekološka zavest je še zelo na nizki ravni, o čemer pričajo struge rek in potokov, zapolnjene z različnimi odpadki. Peljali smo se tudi mimo edinega naftnega polja v Albaniji. Tehnologija je zelo zastarela, okolica pa dobesedno črna, tako da se samodejno zastavlja vprašanje, ali so naprave sploh še v funkciji?

Trdnjava carja Samuela na Ohridu (foto: Olga Abram).

Le nekaj metrov naprej te čaka potrditev, saj se črpalke še vedno premikajo. Prav pred kratkim je s svojim kapitalom vstopilo kanadsko podjetje in lahko samo upamo, da se bodo razmere čimprej izboljšale.

Čez prelaz Gracen in mejni prehod Qafe Thane smo zapustili Albanijo in nadaljevali naše potovanje po zahodnem delu Makedonije, ki me je z razgibano pokrajino zelo navdušila. Ravno ob prihodu v Makedonijo je vrhove Šarsko-Pindskega gorstva, ki obdaja "makedonsko morje" (beri Ohridsko jezero), pobelil sneg. Naslednji dan smo bili zato deležni zelo lepih razgledov na neprecenljivo naravno dediščino Ohridskega jezera ter mesto Ohrid, ki premore kar 365 cerkva, in se tako ponaša s kulturno-zgodovinskimi spomeniki rimskega, grškega, bizantinskega, makedonskega, srbskega in turškega izvora. Od leta 1979 je vpisano na seznam svetovne dediščine UNESCO. Pot nas je nato vodila do Bitole, ki je v rimskem času ležala v bližini rimske ceste Via Egnatia, v času I. svetovne vojne pa so tod potekale bitke na solunski fronti.

Zadnja točka ogleda je bila makedonska prestolnica s pestro preteklostjo. Mestu daje ponos kamniti turški most čez reko Vardar, ki deli Staro in Novo Skopje, ter stara Čaršija. Viden pečat je mestu pustil potres, ki ga je prizadel 26. julija 1963. Domov smo se po tednu dni potovanja vrnili prek Beograda in Zagreba.

Seveda smo imeli tudi nekaj malo manj prijetnih dogodivščin, ki sodijo k potovanju, od tega da je v Budvi burja na avtobusu razbila zunanje steklo, do zelo hitre spremembe v temperaturah. Te so se iz prijetnih 20 °C na dalmatinski obali v Makedoniji spustile le na nekaj stopinj nad ničlo. Zadnji dan potovanja pa je prijetna doživetja "skalil" vlom v avtobus. Nekateri potniki so ostali celo brez potnih listin, tako da smo spoznavali še hitrost delovanja makedonske policije in našega veleposlaništva, kar je prispevalo k podaljšanju našega bivanja v Skopju še za dodatnih pet ur. Potovanje je bilo tako polno doživetij in vtisov, ki so obogatili moje poznavanje biserov balkanske ogrlice.

Olga Abram

Jesenske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva v letu 2006

Pohodna ekskurzija po Smrekovškem pogorju

(23. september 2006; strokovni vodja: univ. dipl. geog. Martina Pečnik, Naravovarstvena zveza Smrekovec; ambasadorka programa Leonardo da Vinci za Slovenijo).

Smrekovško pogorje leži v predalpskem svetu vzhodnega dela Kamniško-Savinjskih Alp, na stičišču Šaleške, Zgornje Savinjske in Zgornje Mežiške doline. Sestavljajo ga posamezni kopasti vrhovi. Čeprav je najvišji med njimi Komen (1684 m), se 15 kilometrov dolgo pogorje, ki se razteza v smeri zahod-vzhod, imenuje po vrhu Smrekovec (1577 m). Ker geološko podlago gradijo vulkanske kamnine, je pogorje posebnost v slovenskem predalpskem prostoru. Zaradi slabo prepustne podlage so zanj značilne manjše mlake in močvirja, ki imajo ponekod že značilnosti visokega barja.

Glavna gospodarska panoga je gozdarstvo. Pretekli način gospodarjenja z gozdom je spremenil njegovo sestavo: namesto avtohtone bukve danes prevladuje smreka. Bukov les so uporabljali tudi za potrebe oglarjenja, na kar še danes spominjajo številna ledinska imena (ime planine Roma naj bi "prispevali" italijanski oglarji, ki so prebivališče poimenovali po svojem glavnem mestu; na nekdanje laške delavce spominja "Laška cesta"). Žagarstvo, ki je bilo v 19. st. pomemben vir zaslužka, je utonilo v pozabo, planinsko pašništvo je ponekod aktivno še danes.

Travišča in gozdni rob pašnikov so pomembni z vidika varstva narave, saj predstavljajo življenjski prostor

ruševca ali malega petelina. Zaradi opuščanja pašništva se marsikje zaraščajo. Z ukrepi čiščenja pašnikov želijo gozdarji ohraniti gozdni rob ter s tem pripomoči k "mozaičnemu zadrževanju zaraščanja pašnika". Za okolje ruševca je namreč bolje, da pašnika ne počistimo "na golo", temveč pustimo nekaj dreves, razširimo gozdni rob ter s tem ustvarimo "mozaik", v katerem ima ruševca pribežališče in hrano. Pri rastlinstvu velja izpostaviti volkovje (*Nardus stricta*), prevladujočo vrsto trave, ki jo spremljajo značilne cvetnice: arnika, brkata zvončnica in gorska sretena, ne manjka pa niti Kochov svišč, ki je uvrščen na rdeči seznam. Z naravovarstvenega vidika so najpomembnejša rastišča naskalne flore, travišča volkovja, alpska in borealna travišča ter alpske in borealne resave. Vsa omenjena rastišča se uvrščajo med habitatne tipe programa Natura 2000. Več informacij: www.smrekovec.net.

Dolini Sopote in Hinje

(14. oktober 2006; strokovno vodstvo: Aleš Jesenšek in Klemen Gostič, študenta geografije in člana Društva mladih geografov Slovenije).

V Kropi in Železnikih je več stoletna tradicija oglarjenja zamrla vzporedno z zatonom proizvodnje kovaških izdelkov, saj so oglje kuhali predvsem kot glavni energent za proizvodnjo. V Dole in okolico pa so tradicijo oglarjenja kot dopolnilno dejavnost zanesli Italijani komaj pred 150 leti. Glavni kupci oglja so bili tuji trgovci. Ti so zaradi velikega povpraševanja ob kopah pogosto čakali tudi po dan ali dva in jo celo pomagali razdirati, le da bi z ogljem čim prej šli na pot. Ker danes delovne sile primanjkuje, kuhanje oglja poteka sočasno z drugimi deli na kmetiji, kope pa ne stojijo več v gozdu na mestu poseka drevja, temveč v neposredni bližini hiš. Z oglarjenjem se danes ukvarja še 15 družin. Ker oglarijo tudi mlajši, ni bojzani, da bi bila tradicija ogrožena. V zadnjih sedmih letih se je povpraševanje po oglju z Dol in okolice zaradi promocije slovenskega oglja kakor tudi zaradi

Udeleženci ekskurzije na vrhu Smrekovca. V ozadju Velenje (foto: Primož Pipan).

njegove neprimerno boljše kakovosti od uvoženega, občutno povečalo. Pokupijo ga v glavnem gostilničarji, kovači in ladijski kuharji. Zaradi oglarjenja na širšem območju Dol ni veliko zaraščenih travnikov, saj za kuhanje oglja s pridom uporabljajo tudi les, ki ostane od čiščenja travnikov. Izletnikom namenjena Ogarska pot je rezultat uspešnega sodelovanja med Centrom za razvoj Litija ter društvom Jarina, ki deluje kot podeželsko razvojno jedro za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Svibno, včasih pomemben trg in postojanka za številne trgovske karavane, razvojno nazaduje že vse od 14. st., ko so se zaradi splavarjenja po Savi kot centralno naselje začele uveljavljati Radeče. Nekdanjo slavo Gospodov Svibenskih (Scharfenbergov oziroma Ostrovharjev; razvaline gradu Svibno so na zelo ostrem vrhu) je moč zaslediti edino v pesnitvi o Turjaški Rozamundi.

Pridobivanje premoga v Krmelju je potekalo od 1809 do 1962. Proizvodnja je vrh dosegla v 30 letih 20. st., ko so letno izkopali po 116.000 ton rjavega premoga. Rudnik, ki je pred zaprtjem omogočal zaposlitev 500 delavcem iz okoliških krajev, je posredno dajal kruh še zaposlenim v bližnji opekarni ter v proizvodnji kremenčevega peska. Pod plastjo premoga se namreč nahaja plast glin, iz katere so letno proizvedli do 2 milijona kosov opek, pod glino pa se nahaja še plast kremenčevega peska, ki je bil surovina za steklaro v Hrastniku. Rudnik je prispeval geološki termin "pijavcit" (vrsta retinita, imenovanega po kraju Pijavice - nemško "Piauzit"). Dokončno ga je pokopala opustitev parne vleke na železnici. Kljub zaprtju rudnika ima Krmelj zaradi uspešnega razvoja ostalih dejavnosti danes vlogo drugega zaposlitvenega središča v občini Sevnica. Več informacij: <http://www.posavskohribovje.si>.

Goriško polje in Goriški kras
(2. december 2006; strokovni vodja: dr. Branko Pavlin, Statistični urad Republike Slovenije).

Vodni zadrževalnik na Vogrščku ima v Sloveniji največjo vodno kapaciteto za namakanje. Voda, ki iz njega gravitacijsko napaja kar 4000 ha kmetijskih površin, je omogočila intenzifikacijo kmetijske pridelave. Kljub temu da namakalno omrežje deluje že 15 let, sistem ekonomike še vedno ni vzpostavljen, saj vsi uporabniki vodo za namakanje še vedno prejemajo zastonj.

Geološki procesi so Renške dobrave obdarili z naravnim virom v obliki 6 metrov debele plasti glin in ilovice, ki so ga prebivalci s pridom izkoriščali. Pred drugo svetovno vojno je na širšem območju delovalo 50 manjših poljskih opekarn, ki so se kasneje vedno bolj združevale. Danes v Renčah obratuje še zadnja opekarna. Podjetje Goriške opekarne d. d. ima v Sloveniji četrtni tržni delež, 45 % proizvodnje pa izvozijo. Specializirani so za proizvodnjo stropnega polnila in strešnih korcev, ki pokrivajo številne strehe vse od Gorice do Dubrovnika. Ker je surovine na območju Renških dobrav že zmanjkalo, slednjo dovažajo z območja severovzhodno od Vogrškega.

Izstopajoči naravni vir Goriškega polja je prod. Iz gramoznice Vrtojba je bilo skupaj izkopanega že 7 milijonov m³ materiala. Ker je leta 1985 sprejeti interventni zakon za kmetijstvo prepovedal širjenje gramoznice, danes surovino za proizvodnjo gramozna s tovornjaki dovažajo iz 47 km oddaljenega Mosta na Soči.

V Mirnu, kjer je bila ustanovljena prva čevljarska zadruga v Sloveniji, čevljarsko tradicijo nadaljuje podjetje Petejan-Ciciban, ki je pred kratkim

postalo novi lastnik mreže prodajaln propadlega podjetja Planika na Hrvaškem in v Srbiji.

Območje Goriškega krasa, ki je bilo do leta 1945 gravitacijsko vezano na Tržič predvsem zaradi delovnih mest v tamkajšnji ladjedelnici, se je zaradi novonastale meje, ki je bila v začetku neprodušno zaprta, postopoma vezalo na Miren in Novo Gorico. Kljub temu je bila cesta med Opatjim selom in Mirnom zgrajena šele leta 1956. Tamkajšnja naselja v zadnjem času doživljajo preporod, doseljujejo se ljudje z območja Nove Gorice. Območje postaja čedalje bolj turistično privlačno zaradi številnih pohodniških in kolesarskih poti.

Vabljeni, da se nam na prihodnjih ekskurzijah pridružite tudi Vi. Fotografije z ekskurzij in napovednik si lahko ogledate na: www.zrc-sazu.si/lgd.

Primož Pipan

Spoštovani naročniki!

Morebitne spremembe naročniških razmerij (prijave, odjave) in spremembe naslova sporočite upravniku revije na naslov:

Primož Gašperič,
Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka 13, 1000 Ljubljana, telefon (01) 47 06 347,
E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si.

Spremembe naročniških razmerij začnejo veljati s **1. januarjem 2007** oziroma s prvo številko naslednjega letnika (med letom sprememba ni možna), spremembe naslova pa takoj, ko prejmemo vaše obvestilo.

Primož Gašperič

Diplomanti Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v letu 2006

Leta 2006 je na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani diplomiralo 85 študentov (v nadaljevanju predstavljeni po abecednem vrstnem redu). Na študijski smeri enopredmetna-nepedagoška (samostojni) je študij zaključilo 48 študentov, na dvopredmetni-pedagoški pa 37 študentov. Diplomanti prihajajo iz 57 krajev Slovenije.

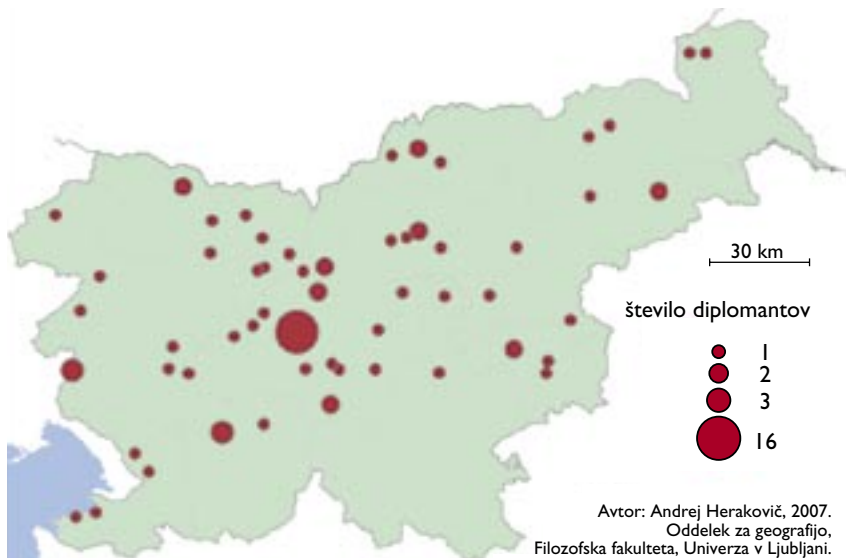
V letu 2006 smo nadaljevali z digitalizacijo diplomskih del študentov Oddelka za geografijo. Diplomatska dela so v digitalni obliki dostopna na spletnih straneh Oddelka za geografijo v rubriki Knjižnica – Katalog pisnih del (<http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/>). Tudi v tem letu so diplomanti geografije prejeli več nagrad in priznanj. Mojca Ilc je prejela Prešernovo nagrado Filozofske fakultete za leto 2006. Priznanja študentom Oddelka za geografijo za diplomska dela so prejeli: Peter Medved, Mojca Nose, Ivan Grandovec in Petra Makuc. Diplomant Damijan Bec je za svojo diplomsko delo prejel priznanje "naj-ESRI GISovska diploma" v letu 2006, ki jo podeljuje GISDATA, zastopnik za ESRI programsko opremo.

BABŠEK, Silva: Neskladja v regionalnem razvoju občine Slovenska Bistrica. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_silva_babsek.pdf.

BEMBIČ, Anja: Geografija Snežniško-javorniške planote in njenih gozdov. Ljubljana, 2006. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_anja_bembic.pdf.

BRVAR, Klemen: Političnogeografski razvoj Makedonije po razpadu SFRJ in njene razvojne možnosti. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 25. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_klemen_brvar.pdf.

BUKOVIČ, Patricija: Zgodovinski in prostorski razvoj Nove Gorice. Ljubljana, 2006. Mentorja Andrej

Avtor: Andrej Herakovič, 2007.
Oddelek za geografijo,
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Černe in Božo Repe: Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_patricija_bukovic.pdf.

CERKVENIK, Rosana: Speleološke značilnosti Krasa. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Mihevc. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_rosana_cerkvenik.pdf.

CIZELJ, Matej: Gospodarski razvojni cikli v občini Sevnica. Ljubljana, 2006. Mentorja Marijan M. Klemenčič in Janez Cvrm. Diplomiral 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_matej_cizelj.pdf.

ČERNE, Natalija: Študija ranljivosti okolja za občino Bohinj. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_natalija_cerne.pdf.

ČOP SENEKOVIČ, Breda: Preobrazba podeželja na primeru Krajevne skupnosti Gorje. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_cop_senekovic_breda.pdf.

DOBLEKAR, Nina: Vzgoja za (evropsko) demokracijo: na predmetnem področju geografije in sociologije. Ljubljana, 2006. Mentorici Alojzija Židan in Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 25. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_nina_doblekar.pdf.

DOMIJAN, Mojca: Spreminjanje kulture pokrajine primestnega podeželja v primerjavi s perifernim podeželjem: na primeru Vnjanarij in Velikega ter Malega Korinja. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_mojca_domijan.pdf.

DROBNIČ, Žiga: Javne zelene površine v Ljubljani. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Rebernik. Diplomiral 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_ziga_drobnic.pdf.

FINŽGAR, Polona: Primerjalna analiza načrtov upravljanja v naravnih rezervatih (na primeru Škocjanskega zatoka in Montrose Basina). Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_polona_finzgar.pdf.

FRAKELJ, Tinka: Agramna struktura primestnih območij Škofje Loke. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 29. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_tinka_frakelj.pdf.

GLIHA, Severina: Primerjava notranje povezanosti in čezmejnih funkcij dveh manjših v Italiji: Slovenci in Furlani. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_severina_gliha.pdf.

GOMBOC, Danijela: Vpliv prekomernih tokov na regionalni razvoj občine Rogašovci. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_danijela_gomboc.pdf.

GRANDOVEC, Ivan: Cikli gospodarskega razvoja v občini Dobrepolje. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomiral 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_ivan_grandovec.pdf.

GREGORC, Petra: Potenciali in omejitve za turizem v zavarovanem območju narave - krajinskem parku Golte. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_petra_gregorc.pdf.

HRIBAR, Alenka: Procesi preobrazbe v mestnih središčih na primeru Šutne v Kamniku. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_alenka_hribar.pdf.

HRIBERNIK, Mirjam: Možnosti razvoja občine Dobrova-Polhov Gradec s poudarkom na turizmu. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_mirjam_hribernik.pdf.

HÜLL, Gabriela: Razvojne možnosti Krajinskega parka Goričko. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_gabriela_huell.pdf.

ILC, Mojca: Ameriški Slovenci ali Američani s slovenskimi koreninami na metropolitanskem območju Clevelanda. Ljubljana, 2006. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_mojca_iloc.pdf.

IPAVEC, Patrik: Konflikti interesi v Severnem Jadranu. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_patrik_ipavec.pdf.

JAGODIC, Nataša: Okoljevarstveni vidiki posledic poletne suše 2003. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_natasja_jagodic.pdf.

JAKOMIN, Orjana: Geografski oris katastrske občine Kured s poudarkom na problemu zaraščanja kmetijskih površin. Ljubljana, 2006. Mentor Darko Ogrin. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_orjana_jakomin.pdf.

JAKOPIN, Nataša: Omrežje mobilne telefonije mesta Ljubljana - analiza prometa in načrtovanje. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200602_natasja_jakopin.pdf.

JERINA, Danijela: Sonaravni razvoj občine Nazarje. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 22. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_danijela_jerina.pdf.

JUVAN, Matej: Turistični potenciali kriznega območja na primeru severne Dalmacije. Ljubljana, 2005. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_matej_juvan.pdf.

KERN, Damjana: Regionalni učinki manjšinske šole na primeru Višje šole za gospodarske poklice v Št. Petru pri Št. Jakobu. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_damjana_kern.pdf.

KLEMENAK, Andrej: Možnosti razvoja turizma v občini Mozirje. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_andrej_klemenak.pdf.

KORENČAN, Borut: Razvojne možnosti Loškega potoka. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 29. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_borut_korencan.pdf.

KOSI, Ana: Javne storitve na podeželskih območjih na primeru Škofjeloškega hribovja. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 21. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200606_ana_kosi.pdf.

KOŠIR, Matej: Varovanje okolja v Alpah in Himalaji. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes, somentorica Irena Mrak. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_matej_kosir.pdf.

KOŠMRL, Anja: Razvoj turistične dejavnosti na Bovškem. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_anja_kosmrl.pdf.

KOŠUTNIK, Jure: Suhe doline na Krasu. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Mihevc. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_jure_kosutnik.pdf.

KOVAČ, Petra: Geografija občine Laško. Ljubljana, 2006. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_petra_kovac.pdf.

KOVAČIČ, Jerneja: Geografski in bibliotekarski pogoji za realizacijo bibliobusne mreže na Celjskem. Ljubljana, 2006. Mentorja Jože Urbanija in Jernej Zupančič. Diplomirala 20. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_jerneja_kovacic.pdf.

KRIVIC, Matija: Analiza poselitve porečja Gradaščice z vidika naravnih omejitvenih dejavnikov. Ljubljana, 2006. Mentor Karel Natek. Diplomirala 17. 2. 2006.

KRŽE, Grega: Regionalna geografija Cipra s posebnim poudarkom na grško-turških medetničnih odnosih. Ljubljana, 2005. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_grega_krzej.pdf.

LEBAN, Meta: Oblikovanje etnične strukture prebivalstva Amsterdama. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_meta_leban.pdf.

LEPEN, Kristina: Vplivi obvozne ceste na prostorski razvoj Grosuplja. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_kristina_lepen.pdf.

LOTRIČ, Barbara: Pokrajinska presoja vpliva hitre ceste Hajdina-Ormož na krajinski park Šturmovci. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 21. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_barbara_lotric.pdf.

LUPŠE, Ines: Planerske teorije in prostorska stvarnost. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_ines_lupse.pdf.

MADRONIČ, Petra: Promet kot razvojni dejavnik Bele krajine. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 21. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_petra_madronic.pdf.

MAKUC, Petra: Dojemanje pokrajine na primeru Mežiške doline. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 17. 02. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_petra_makuc.pdf.

MARENČE, Tine: Šolski film Gorski turizem in varstvo geografskega okolja ter njegova uporaba pri pouku geografije. Ljubljana, 2006. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_tine_marence.pdf.

MATIČIČ, Dušan: Geografija kot maturitetni predmet. Ljubljana, 2006. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_dusan_maticic.pdf.

MESERKO, Maja: Prostorski in družbeni učinki muslimanske skupnosti v Sloveniji. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_maja_meserko.pdf.

MIHAČIČ, Tinkara: Komparativna analiza vertikalne geografskega izobraževanja na primeru slovenskih in italijanskih manjšinskih šol. Ljubljana, 2006. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_tinkara_mihacic.pdf.

MIKLAVČIČ, Sabina: Kras severozahodne Dolenjske s poudarkom na občini Ivančna Gorica. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Kranjc. Diplomirala 22. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_sabina_miklavcic.pdf.

MIKLIČ, Klemen: Regionalna geografija Prekmurja s posebnim ozirom na versko sestavo prebivalstva. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 25. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_klemen_miklic.pdf.

NOSE, Mojca: Regionalna geografija občine Trebnje s poudarkom na prsti in rastlinstvu. Ljubljana, 2006. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_mojca_nose.pdf.

OGNJANOVIČ, Goran: Uporaba 3D kartografskega modela za opredeljevanje primernosti območij izbrane dejavnosti. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe, somentor Marko Krevs. Diplomiral 21. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_goran_ognjanovic.pdf.

OTRIN, Katarina: Kolesarjenje kot dejavnik trajnostnega razvoja novogoriške urbane pokrajine. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_katarina_otrin.pdf.

PAGON, Polona: Jutranji termični veter v Barkovljah pri Trstu: analiza primernosti z vidika jadrana. Ljubljana, 2006. Mentor Darko Ogrin. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_polona_pagon.pdf.

PLEŠA, Damijana: Poznavanje Slovenije s strani mlajše generacije slovenske manjšine v sosednjih državah. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_damijana_plesa.pdf.

POKORN, Jaka: Samočistilne sposobnosti rek - na primeru reke Save. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_jaka_pokorn.pdf.

POŽAR, Barbara: Geografske metode popisa in sanacije odlagališč odpadkov kraških ekosistemov: primer občine Pivka. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_barbara_pozar.pdf.

POŽENEL, Mojca: Okoljevarstvena presoja snovno-energetskih tokov. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_mojca_pozenel.pdf.

PREMELČ, Marko: Strokovna podlaga predlaganega krajinskega parka Ljubljansko barje. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomiral 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_marko_premelc.pdf.

PRESKER, Lea: Geografska oznaka občine Braslovče. Ljubljana, 2006. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_lea_presker.pdf.

PREZELJ, Matej: Geografske značilnosti Srednje in Zgornje Vipavske doline. Ljubljana, 2006. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomiral 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_matej_prezelj.pdf.

ROZENSTEIN, Gašper: Geografija občine Polzela. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomiral 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_gasper_rozenstein.pdf.

ROZMAN, Polona: Regionalnogeografske razlike v delovanju erozijskih procesov med planoto Aljarafe, Andaluzija, Španija in Halozami. Ljubljana, 2006. Mentor Karel Natek. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_polona_rozman.pdf.

RUPNIK, Maja: Geografija Hotedršice. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_maja_rupnik.pdf.

RUS, Petra: Geografski vidiki globalizacije v Sloveniji. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_petra_rus.pdf.

RUTAR, Teja: Možnosti povezovanja Slovencev iz Nadiških dolin s Slovenijo. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 25. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_teja_rutar.pdf.

SEVER, Valentina: Pogozdovanje krasi v Postojnskem okrajnem glavarstvu. Ljubljana, 2006. Mentorja Janez Cvir in Andrej Kranjc. Diplomirala 21. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_valentina_sever.pdf.

SIRC, Neža: Geografske značilnosti turizma v Južni Afriki. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_neza_sirc.pdf.

STENOVEC, Lidija: Razvoj podeželja v Krajevni skupnosti Mavčiče. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_lidija_stenovec.pdf.

STOPAR, Marko: Regionalna struktura Posavja s posebnim oziranjem na vojaško-obrambne vidike. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_marko_stopar.pdf.

STRMŠNIK, Klemen: Pokrajinska sanacija peskokopov občine Moravče. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_klemen_strmsnik.pdf.

STUŠEK, Petra: Turizem v Ljubljani po vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_petra_stusek.pdf.

ŠIMENKO, Robert: Geografsko vrednotenje industrijske cone na Ptuj. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomiral 29. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_robert_simenko.pdf.

ŠTRUBELJ, Dejan: Primerjava narodne, verske in jezikovne sestave Slovenije. Ljubljana, 2006. Mentorja Jernej Zupančič in Marko Kerševan. Diplomiral 4. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_dejan_strubelj.pdf.

ŠTRUKELJ, Martin: Bohinjska Bistrica. Ljubljana, 2006. Mentorja Marijan M. Klemenčič in Božo Repe. Diplomiral 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_martin_stukelj.pdf.

TAHIR, Aljoša Jasim: Zasnova geografskega modela za določanje pokrajinske ranljivosti okolja. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 16. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_aljosa_jasim_tahir.pdf.

TOMAŽIČ, Jana: Pogoji in perspektive za razvoj ekološkega kmetijstva v Brkinih. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 24. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_jana_tomazic.pdf.

VALENTINI, Romana: Vplivi razpada Jugoslavije na turistične tokove na primeru Postojnske jame. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 17. 2. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200601_romana_valentini.pdf.

ZAJC, Peter: Regionalna identiteta prebivalcev Slovenjegraške kotline. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomiral 14. 4. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200603_peter_zajc.pdf.

ZAPUŠEK, Polona: Vpliv tsunamija na razvoj turizma na Maldivih. Ljubljana, 2006. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 12. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_polona_zapusek.pdf.

ZAVOLOVŠEK, Metka: Socialno šibki sloji kot geografski problem v Sloveniji. Ljubljana, 2006. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 25. 9. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_metka_zavolovsek.pdf.

ZGONC, Irena: Spreminjanje naselij pod južnim robom Ratitovca. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610 irena_zgonc.pdf.

ZUPAN, Nika: Okoljski vplivi prometa. Ljubljana, 2006. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 22. 6. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200605_nika_zupan.pdf.

ZUPANC, Jelena: Geografske razsežnosti razvojne osi v Sloveniji: Celovec-Slovenj Gradec-Celje-Novo mesto-Karlovac-Reka. Ljubljana, 2006. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 29. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_jelena_zupanc.pdf.

ŽARGI, Katarina: Kakovostno preverjanje in ocenjevanje znanja pri pouku geografije. Ljubljana, 2006. Mentorici Tatjana Resnik Planinc in Barica Marentič Požarnik. Diplomirala 23. 11. 2006. Dostopno tudi na: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200610_katarina_zargi.pdf.

Diplomantom iskreno čestitamo.

Uredništvo Geografskega obzornika

Ekскурzije LGD jeseni 2007

SOLČAVSKO,

22. september 2007.

Vodja: univ. dipl. geog. Martina Pečnik,
Naravovarstvena zveza Smrekovec;
ambasadorka programa Leonardo
da Vinci za Slovenijo.

Cilj: Spoznavanje geografskih značil-
nosti Solčavskega.

Okvirna pot: Ljubljana - Kamnik -
Ljubno - Solčava - Sv. Duh (1232 m)
- Robanov kot - Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

KOČEVSKA MED PRASKAMI ZGODOVINE IN IZZIVI PRIHODNOSTI,

20. oktober 2007.

Vodja: Rok Ciglič, absolvent
geografije, član Društva mladih geo-
grafov Slovenije.

Cilj: Spoznavanje naravno- in družbe-
no geografskih značilnosti Kočevske.

Okvirna pot: Ljubljana - Ribnica -
Gotenica - Kočevska Reka - Borovce
- Banja Loka - Kostel - Fara - Banja
Loka - Kočevje - Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

OBALA TRŽAŠKEGA ZALIVA MED ŠTIVANOM IN BARKOVLJAMI,

17. november 2007.

Vodja: univ. dipl. geog. Andrej Bandelj.

Cilj: Spoznavanje geografskih značil-
nosti s Slovenci poseljene obale med
Štivanom in Barkovljami.

Okvirna pot: Ljubljana - Fernetiči -
Štivan - Devin - Sesljan - Nabrežina
- Križ - Kontovel - Barkovlje -
Fernetiči - Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

Prijave sprejemamo na telefonskem
odzivniku: 01/ 200 27 30. Prosim, da
se pri prijavi predstavite z imenom
in priimkom, pustite pa še telefonsko
številko, na kateri ste dosegljivi. Fi-
nančni prispevek za izvedbo ekskur-
zije znaša 14,5 EUR (3474,78 SIT)
za člane LGD oziroma 17,5 EUR
(4193,70 SIT) za nečlane; obvezno
ga nakažite na transakcijski račun št.
02010-0092471715 (Ljubljansko geo-
grafsko društvo, Aškerčeva 2, 1001
Ljubljana, Namen plačila: IME EKS-
KURZIJE). Plačilo v času same eks-
kurzije je 2 EUR (478,24 SIT) višje.
Cena ne zajema stroškov prehrane.
Za dodatne informacije ali vprašanja
se obrnite na Primoža Pipana:
primoz.pipan@zrc-sazu.si

Primož Pipan

**Burkina Faso - otok politične stabilnosti,
en zdravnik na 17.000 prebivalcev,
85 % nepismenih odraslih žensk,
kriza belega zlata ...**

... v naslednji številki Geografskega obzornika.

Foto: Jurij Senegačnik.

Zemljepisni muzej GIAM ZRC SAZU

Zemljepisni muzej GIAM ZRC SAZU je posebna enota Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, ki pridobiva, hrani in ureja kartografsko, slikovno in arhivsko gradivo. Kot samostojna državna ustanova, podrejena Ministrstvu za prosveto, je bil ustanovljen leta 1946. Od leta 1962 je deloval pod okriljem Inštituta za geografijo, ob združitvi obeh geografskih inštitutov leta 2002 pa je postal del Geografskega inštituta Antona Melika.

Zemljepisni muzej se nahaja na Gosposki ulici v Ljubljani. Hrani veliko število starejših zemljevidov in atlasov ter nekaj manjših zbirk fotografij, podatkov in knjig. Kartografska zbirka obsega karte različnih vsebin in meril od 16. stoletja do danes. Poleg splošnih in različnih tematskih kart vsebuje tudi topografske karte, šolske stenske karte in atlase. Večina gradiva se nanaša na slovensko ozemlje in sosednje dežele. Med najdragocenejše gradivo sodi prva izdaja Valvazorjeve Slave Vojvodine Kranjske, Münstrova izdaja Ptolomejeve Geografije in Florijančičeva karta Kranjske iz leta 1744. Gradivo služi kot študijsko gradivo posameznim obiskovalcem in ustanovam, občasno pa je predstavljeno na tematskih razstavah in delavnicah.

V sklopu muzeja je tudi dvorana Zemljepisnega muzeja, ki sprejme do petdeset oseb. Namenjena je najrazličnejšim srečanjem in postavitvam razstav. Njena namembnost ter lega v središču mesta omogočata širšo uporabnost, zato jo je možno tudi najeti. Vabljeni.

Foto: Marko Zaplatil.

Več informacij:

e-strani: <http://www.zrc-sazu.si/giam/muzej.htm>

e-naslov: primoz.gasperic@zrc-sazu.si

telefon: 01/ 4706 358

9 770016 727000